

Pristupanje Republike Hrvatske europodručju

Anić, Karla

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:335298>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-05**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

PRAVNI FAKULTET

Katedra za ekonomske znanosti

Karla Anić

Pristupanje Republike Hrvatske europodručju

Diplomski rad

Zagreb, listopad 2022.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET

Katedra za ekonomske znanosti

Karla Anić

Pristupanje Republike Hrvatske europodručju

Diplomski rad

Mentorica:

prof. dr. sc. Ivana Bajakić

Studentica:

Karla Anić

Zagreb, listopad 2022.

„*Novcem valja vladati, a ne njemu služiti.*“

Marko Tulije Ciceron

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorici prof. dr.sc. Ivani Bajakić na stručnoj pomoći i podršci prilikom izrade ovog rada.

Hvala djelatnicima Katedre za ekonomske znanosti, posebno mentorici i izv. prof. dr. sc. Ružici Šimić Banović na ukazanom povjerenju i omogućavanju obavljanja poslova demonstratora u izuzetno ugodnom i poticajnom okruženju.

Hvala roditeljima i bratu.

Hvala Luki.

SAŽETAK

1. srpnja 2013. godine Republika Hrvatska postala je 28. punopravna članica Europske unije sa svim pravima i obvezama koje iz tog članstva proizlaze, U travnju 2018. godine Vlada Republike Hrvatske u suradnji s Hrvatskom narodnom bankom objavila je Eurostrategiju s ciljem zamjene hrvatske kune eurom kao platežnim sredstvom. Nakon relativno dugog razdoblja u kojem je izvršena harmonizacija zakonskih propisa te ispunjenja konvergencijskih kriterija, Hrvatska uvodi euro dana 1. siječnja 2023. godine koji će od tog dana kao nova službena valuta zamijeniti hrvatsku kunu i postati zakonsko sredstvo plaćanja.

Povijesno gledano, uspostavljanje ekonomske i monetarne unije, dakle uvođenje zajedničke valute, započelo je Wernerevim izvješćem iz 1969. godine kojim je predviđeno je ostvarivanje potpune ekonomske i monetarne unije u roku od deset godina u skladu s planom u više faza, ali zbog propasti Breton Woodsa, naftne i energetske krize te jomkipurskog rata zadani cilj nije ispunjen. No, 1979. godine osnovan je monetarni sustav po kojem su sve države članice, osim Velike Britanije i Danske sudjelovale u europskom tečajnom mehanizmu (ERM), a prema Delorovu planu, 1989. godine kojim je predloženo jačanje uvođenja EMU-a pokrenuto je osnivanje zajedničke valute, eura, pri čemu države koje žele ući u europodručje trebaju zadovoljiti četiri konvergencijska kriterija (stabilnost cijena, zdrave i održive javne financije, stabilnost tečaja i dugoročne kamatne stope). Europski tečajni mehanizam (ERM) je s uvođenjem eura, zamijenjen tečajnim mehanizmom ERM II. Sve države članice europodručja članice su bankovne unije, a čine je tri glavna stupa: SSM (jedinstveni nadzorni mehanizam), SRM (jedinstveni sanacijski mehanizam) i EDIS (europski sustav osiguranja depozita). Za monetarnu politiku europodručja odgovoran je neovisni Eurosustav koji se sastoji od Europske središnje banke (ESB) čija tijela su Upravno vijeće, Izvršni odbor i Opće vijeće te nacionalnih središnjih banaka država članica europodručja, što je u Hrvatskoj Hrvatska narodna banka (HNB).

Iako protivnici ulaska Hrvatske u europodručje svoje stajalište iskazuju uglavnom s tri vrste argumenata: povijesno-filozofskim, monetarno suverenističkim te ekonomskim, hrvatska Eurostrategija i znanstvena istraživanja pokazuju kako će se ulaskom Hrvatske u europodručje smanjiti rizici za financijsku i makroekonomsku stabilnost, kao i kamatne stope i transakcijski troškovi, doći će do jačanja trgovine s državama članicama europodručja i konkurentnosti izvoza, posebice turizma, što će pridonijeti bržem gospodarskom rastu i rastu

zaposlenosti, povećati obujam investicija i ojačati otpornost na financijske i gospodarske poremećaje što će povećati sigurnost gospodarskih aktivnosti. Najveća korist od ulaska Hrvatske u europodručje je uklanjanje valutnog rizika. HNB, kao dio Eurosustava, moći će bankama pozajmljivati eure, znatno će se smanjiti kamatne stope, poboljšat će se konkurentski položaj poduzeća, povećat će se investicije i zapošljavanje, nestat će mjenjački troškovi zamjene kuna u eure i obratno, smanjit će se naknade za prekogranična eurska plaćanja i razmjene. Ulazak Hrvatske u europodručje pozitivno će se odraziti na vanjskotrgovinsku razmjenu i atraktivnost Hrvatske kao turističke destinacije te će ojačati zaštita u slučaju gospodarskih poremećaja jer će Hrvatska dobiti pristup Europskom mehanizmu za stabilnost te će Hrvatska biti investicijski atraktivnija i sigurnija u vremenima kriza.

U ovom radu daje se sustavan pregled relevantnih činjenica koje se odnose na povijesni pregled nastanka eura te zadovoljavanje određenih kriterija za uvođenje istog kao platežne valute s posebnim naglaskom na ulazak Hrvatske u europodručje.

Metode prikupljanja podataka pri izradi rada temelje se na korištenju postojećih sekundarnih izvora, odnosno članaka objavljenih u znanstvenim i stručnim časopisima, odgovarajućim poglavljima u knjigama, zakonskih tekstova, leksikonima i enciklopedijama na području ekonomskih i pravnih znanosti te njihova analiza.

Ključni pojmovi: euro, europodručje, ERMII, konvergencijski kriteriji, Eurostrategija

SUMMARY

On the 1st of July 2013 the Republic of Croatia became the 28th full member of the European Union with all the rights and obligations consequently following this membership. In April 2018 the Government of the Republic of Croatia in cooperation with the Croatian national bank released the EU strategy with the aim to replace the Croatian kuna with the euro as means of payment. After a relatively long period during which legal regulations were harmonized and convergence criteria met, Croatia will introduce the euro on the 1st of January 2023 which will replace the Croatian kuna as the new official currency and from that day become the legal tender.

Historically speaking, the establishment of the Economic and Monetary Union and consequently the introduction of a common currency began with the Werner report from 1969 which predicted the establishment of a complete Economic and Monetary Union within ten years in accordance with the multi-stage plan, but the target goals were not achieved due to the collapse of Breton Woods, the oil and energy crisis and the Yom Kippur War. However, in 1979 a monetary system was established under which all member states except Great Britain and Denmark participated in the European Exchange Rate Mechanism (ERM) and according to the Delors report in 1989 which proposed the strengthening of the EMU, the creation of a common currency, the Euro, was initiated, in which process countries wishing to join the euro area had to meet four convergence criteria (price stability, healthy and sustainable public finances, exchange rate stability and long-term interest rates). The European exchange rate mechanism was with the introduction of the euro replaced by the ERM II exchange rate mechanism. All euro area member states are members of the Banking Union (BU), which consists of three main pillars: SSM (Single Supervisory Mechanism), SRM (Single Resolution Mechanism) and EDIS (European Deposit Insurance Scheme). The independent Eurosystem is responsible for the monetary policy of the euro area, which consists of the European Central Bank (ECB), whose bodies are the Governing Council, the Executive Board and the General Council, and the national central banks of the member states of the euro area, which in Croatia is the Croatian National Bank (HNB).

Although the opponents of Croatia's entry into the euro area express their point of view mainly with three types of arguments: historical-philosophical, monetary sovereignty and economic, the Croatian Eurostrategy and scientific research show that Croatia's entry into the euro area will reduce the risks to financial and macroeconomic stability as well as the interest rates and transaction costs, there will also be a strengthening of trade with the euro area member states and the competitiveness of exports, especially tourism which will contribute to a faster economic growth and employment growth, increase the volume of investments and strengthen the resistance to financial and economic disturbances, which will all increase the security of economic activities. The biggest benefit from Croatia's entry into the euro area is the elimination of currency risk. The CNB (HNB), as part of the Eurosystem, will be able to grant loans in euros to banks, interest rates will be reduced significantly, the competitive position of companies will improve, there will be an increase of investments and employment, there won't be any exchange costs of changing kuna into euro and vice versa, fees for cross-border euro payments and exchanges will be reduced. The accession of Croatia to the euro area will have a positive impact on the foreign trade, the attractiveness of Croatia as a tourist destination and it will offer more protection in the event of economic disturbances because Croatia will gain access to the European Stability Mechanism and Croatia will be more attractive for investments and safer in times of crisis.

This thesis presents a systematic overview of relevant facts related to the history of the creation of euro, the fulfillment of certain criteria for its introduction as payment currency with a special emphasis on the accession of Croatia into the euro area.

Data collection methods used while writing this thesis have been based on the use of existing secondary sources like articles published in scientific and professional journals, relevant chapters in books, legal texts, lexicons and encyclopedias in the domain of economic and legal sciences and their analysis.

Key words: Euro, euro area, ERM II, convergence criteria, Eurostrategy

Sadržaj

1. UVOD.....	1
2. POVIJEST EUROPSKE UNIJE.....	4
2.1.Ugovor iz Maastrichta	4
2.1.1.Od prvog ugovora do Jedinštenog upravnog akta	5
3. EUROPSKA EKONOMSKA I MONETARNA UNIJA	9
3.1. Povijest Europske ekonomske i monetarne unije s aspekta europskih integracija.....	9
3.1.1. „Zmija u tunelu“	10
3.2. Wernerovo izvješće	11
3.2.2. Delorsov plan.....	13
3.3. Konvergencijski kriteriji.....	15
3.4. ERM i ERM II	18
4. BANKOVNA UNIJA I EUROPSKA SREDIŠNJA BANKA	20
4.1. Bankovna unija – redizajn regulatornog i supervizijskog okvira EU-a	20
4.2. Tri stupa bankovne unije	21
4.2.1. Jedinstveni nadzorni mehanizam (SSM).....	22
4.2.2. Jedinstveni sanacijski mehanizam (SRM).....	23
4.2.3. Europski sustav osiguranja depozita (EDIS)	24
4.3. Europska središnja banka	26
5. HRVATSKA I EURO.....	30
5.1. Monetarna povijest Hrvatske	30
5.2. Kako je Hrvatska pristupila ideji uvođenja eura?	31
5.2.1. Eurostrategija	33
5.3. Ulazak Hrvatske u europodručje	36
5.3.1. Euro u Hrvatskoj: <i>pro et contra</i>	38
5.4. Teška pitanja o uvođenju eura u Hrvatsku	42
5.5. Suradnja ESB-a i HNB-a	44
5.5. Hrvatski Sabor o euru.....	47
6. ZAKLJUČAK	50

1. UVOD

Valuta (eng.currency, njem.Wahrung, franc.monnaie)¹ po svojoj definiciji predstavlja opće platežno sredstvo što ga izdaje emisijska banka određene države za svoje tržište.² S tim u vezi, javlja se pojam valutni sustav kao skup zakonskih odredba kojima se određuje što će bit zakonsko i definitivno platežno sredstvo u određenoj zemlji ili regiji. No, nerijetko se pod pojmom valute misli na efektivni strani novac koji je valutni novac u zemlji podrijetla, dok u drugoj zemlji nije s obzirom da se njime ne mogu obavljati službena plaćanja.³ Dakle, u načelu, svaka država ima svoju valutu te se plaćanja između istih obavljaju u valutama po određenom tečaju razmjene. Stoga se logičnim nameće zaključak kako je tijekom povijesti valutni sustav oblikovala država, a postojali su različiti valutni sustavi, od paralelne, dvojne valute (zlatno i srebrno) do današnje papirne, dakle, novčane.⁴ Novac je produkt potreba nacionalnog gospodarstva, ali s obzirom da ekonomska suradnja prelazi granice nacionalnog gospodarstva, razmjenjuju se proizvodi i usluge, kreditira tijekom ekonomskih aktivnosti, uspostavljaju robni i financijski tijekovi u globalnim razmjerima, a pod određenim uvjetima novac služi kao sredstvo podmirivanja robnih i financijskih obveza u međunarodnim razmjerima.⁵ Međutim, samo konvertibilan⁶ novac može poslužiti u međunarodnim robnim i financijskim transakcijama. U suvremenom smislu konvertibilan je novac zamjenjiv za svjetski priznata sredstva plaćanja koja su zamjenjiva za zlato, kao što su primjerice, američki dolar, euro, švicarski franak, britanska funta, japanski jen, itd.⁷

U Hrvatskoj je hrvatska kuna, kao nacionalna valuta uvedena 30. svibnja 1994. godine što je bio velik logistički pothvat (zamjena hrvatskog dinara), čije je provođenje trebalo osigurati nesmetano odvijanje platnog prometa u državi, te ujedno predvidjeti i isključiti sve

¹ Pezo, Vladimir *et al.*, *Pravni leksikon*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, str. 1738 (dalje: Pezo, Vladimir *et al.*, *Pravni leksikon*).

² Baletić, Zvonimir *et al.*, *Rječnik hrvatskog jezika*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Školska knjiga Zagreb, Zagreb, 2000. godine, str. 1339., (dalje: Rječnik hrvatskog jezika).

³ Pogrešno je pojam valute poistovjećivati s pojmom devize koje se mogu definirati kao tražbina određenog gospodarskog subjekta, banke ili države prema inozemstvu (tzv. žiralni novac koji se nalazi na računima banaka u inozemstvu), Pezo, Vladimir *et al.*, *Pravni leksikon*, loc.cit.

⁴ *Idem.*

⁵ Vranjican, Stjenko, *Politička ekonomija*, Pravni fakultet Zagreb, Zagreb, 2009, str.488.

⁶ Koji se može zamijeniti za vrijedne valute ili zlato, promjenjiv. Baletić, Zvonimir, *Rječnik hrvatskog jezika*, op.cit. (bilj. 2), str. 482.

⁷ *Idem.*

vrste rizika koji se mogu pojaviti u gotovinskim operacijama najvećeg obujma⁸. Kako je dana 1. srpnja 2013. godine Hrvatska postala 28. punopravna članica Europske unije (dalje u tekstu: EU) sa svim pravima i obvezama koje iz tog članstva proizlaze, postalo je jasno da hrvatska izvršna vlast namjerava zamijeniti hrvatsku kunu eurom kao nacionalnom valutom. Na sjednici održanoj 12. srpnja 2022. godine Vijeće EU-a službeno je odobrilo ulazak Hrvatske u europodručje dana 1. siječnja 2023. godine čime je okončan dugotrajan proces harmonizacije hrvatskog i europskog zakonodavstva na području platnog prometa, poreznog i financijskog sustava, tržišta kapitala te trgovačkog prava te ekonomske i monetarne politike.

Cilj ovog rada je sustavno i cjelovito prikazati proces uvođenja eura kao zajedničke valute u 19 država članica i jednog od glavnih simbola europske integracije EU s posebnim osvrtom na Hrvatsku koja će 1. siječnja 2023. godine postati dvadeseta država članica europodručja.

Osnovna teza rada je važnost ulaska Hrvatske u europodručje uvođenjem eura kao nacionalne valute.

Rad je strukturiran u pet osnovnih dijelova pod sljedećim naslovima: uvod (1), povijest europske unije (2), europska ekonomska i monetarna unija (3), bankovna unija i Europska središnja banka (4), Hrvatska i euro (5) te zaključak (6).

Izuzevši uvod i zaključak, u drugom dijelu rada sažeto je prikazana povijest EU-a čiji su temelji uspostavljeni Ugovorom iz Maastrichta iz 1993. godine.

U trećem dijelu objašnjen je pojam europske ekonomske i monetarne unije na način da je dat povijesni prikaz iste s aspekta europskih integracija, objašnjen je značaj Wernerovog izvješća iz 1970. godine koji je za cilj imao uspostavu zajedničke valute na području EU-a te Delorsovog plana iz 1980. godine koji je za cilj imao omogućavanje slobode kretanja ljudi, kapitala, proizvoda i usluga, objašnjeni su konvergencijski kriteriji koje država članica mora ispuniti za ulazak u europodručje te je objašnjena uloga europskog tečajnog mehanizma u monetarnom sustavu EU-a (ERM i ERM II).

U četvrtom dijelu rada objašnjene su glavne funkcije bankovne unije koja predstavlja redizajn regulatornog i supervizijskog okvira EU-a u konceptualnom i provedbenom smislu s posebnim naglaskom na tri glavna stupa (SSM, SRM i EDIS). U ovom dijelu opisana je uloga

⁸ Hrvatska narodna banka, *Stvaranje nacionalne valute*, dostupno na: <https://www.hnb.hr/en/-/stvaranje-hrvatske-nacionalne-valu-1>, pristupljeno 5. srpnja 2022.

Europske središnje banke u nadzoru europskih financijskih institucija, kao i značaj Eurostata u provedbi monetarne politike EU-a.

Peti dio rada je zapravo najznačajniji jer se u njemu obrađuje ulazak Hrvatske u europodručje, počevši od hrvatske monetarne povijesti te hrvatskog pristupa ideji uvođenja eura kao nacionalne valute. Posebna pažnja je poklonjena Eurostrategiji iz 2018. godine kao bitnom dokumentu hrvatske Vlade u kojoj su razrađeni svi elementi za uvođenje eura, posebice konvergencijski kriteriji. U ovom dijelu rada navedeni su i razlozi „za“ i „protiv“ uvođenja eura kao nacionalne valute, obrađuje se suradnja Europske središnje banke i Hrvatske narodne banke te se na koncu obrađuje politički angažman i rasprave o ulasku Hrvatske u europodručje u Hrvatskom Saboru.

Metode prikupljanja podataka pri izradi rada temelje se na korištenju sekundarnih izvora, odnosno određenih poglavlja u knjigama stručne literature i stručnih članaka objavljenih u znanstvenim i stručnim časopisima, enciklopedijama, leksikonima, rječnicima, uputama te web stranicama kao i pozitivnim zakonskim propisima

Rad sadrži 51 stranice bez sadržaja i popisa literature.

2. POVIJEST EUROPSKE UNIJE

2.1. Ugovor iz Maastrichta

EU je ekonomska i politička unija, jedinstvena međuvladina i nadnacionalna zajednica europskih država, nastala kao rezultat procesa suradnje i integracije koji je započeo još 1951. godine, s ciljem očuvanja mira i sigurnosti, o čemu će biti više riječi *infra* u ovom radu. Temelji EU-a (*eng.* European union-EU; *njem.* Europäische Union-UE; *franc.* Union européenne –UE)⁹ kakvu danas poznajemo, postavljeni su Ugovorom iz Maastrichta, nizozemskog grada, smještenog blizu granica s Belgijom i Njemačkom, koji je stupio na snagu 1. studenog 1993. godine, kako je to već *supra* navedeno, od kada pod tim nazivom postoji, a zapravo predstavlja regionalnu integraciju unutar koje su države članice dio svih regulatornih ovlasti prenijele na zajedničke institucije¹⁰, a nastao je kao rezultat višegodišnjih rasprava među državama.

Ugovorom iz Maastrichta znatno je unaprijeđena suradnja među europskim državama na više novih područja: na području europskog državljanstva. Ugovorom je uvedeno europsko državljanstvo, čime je građanima omogućen slobodan boravak u državama članicama i slobodno kretanje među njima, zajedničke vanjske i europske politike, utemeljena je zajednička vanjska i sigurnosna politika kako bi se zaštitile zajedničke vrijednosti, temeljni interesi i neovisnost EU te pravosuđa i unutarnjih poslova. Također, uspostavljena je bliska suradnja na području pravosuđa i unutarnjih poslova kako bi europski građani bili sigurni i zaštićeni. 7. veljače 1992. potpisali su ga predstavnici 12 država: Belgija, Danska, Francuska, Njemačka, Grčka, Irska, Italija, Luksemburg, Nizozemska, Portugal, Španjolska i Ujedinjena Kraljevina, a nakon ratifikacije stupio je na snagu 1. studenog 1993. godine. Od tada je još 16 država pristupilo EU-u i prihvatilo odredbe Ugovora iz Maastrichta ili ugovora koji su slijedili

⁹ Pezo, Vladimir *et al.*, *Pravni leksikon*, op.cit. (bilj.1), str. 311.

¹⁰ Ovdje se posebno naglašava kako se Ugovor iz Maastrichta često pogrešno upotrebljava kao Ugovor o Europskoj uniji zbog činjenice da je, iako je usvojen u Maastrichtu, od tada nekoliko puta izmijenjen. Naime, osim uspostave EU, Ugovor iz Maastrichta sadržavao je amandmane na Ugovor o europskoj zajednici, stoga ga je pravilnije koristiti za označavanje dokumenta koji je bio rezultat dogovora čelnika država i vlada na međunarodnoj konferenciji koja je započela s radom u Rimu, u prosincu 1990. godine, a završena samitom u Maastrichtu u veljači 1992. godine, kada je potpisan, a stupio na snagu 1. studenog 1993. godine (trebale su gotovo 2 godine od potpisivanja do stupanja na snagu jer su ga trebale ratificirati sve države članice Ekonomske zajednice); *v.amplius*: Pezo, Vladimir *et al.*, *Pravni leksikon*, op.cit. (bilj. 1), str. 1651.

nakon njega. Danas, nakon izlaska Ujedinjene Kraljevine¹¹, EU se sastoji od 27 država članica. Od potpisivanja istog, europske su države postale povezanije, dok su neka područja politike, na primjer ekonomska i fiskalna politika, i dalje u nacionalnoj nadležnosti. Europski čelnici odlučili su poduzeti i dodatne korake radi promicanja daljnje integracije među europskim državama. Također, njime su određena i pravila o funkcioniranju eura u praksi, uključujući pojediniosti o tome što država mora učiniti da bi se pridružila europodručju, pa tako i Hrvatska, što je glavni cilj ovog rada i o čemu će opširno biti izloženo *infra*.

2.1.1. Od prvog ugovora do Jedinstvenog upravnog akta

Prije potpisivanja Ugovora iz Maastrichta, počeci EU naziru se još u pedesetim godinama 20. stoljeća kada su osnovane tri Europske zajednice. S tim u vezi, može se reći da EU počiva na tri stupa grčkog hrama. Prvi stup čine Europske zajednice, odnosno Europska zajednica (EZ), bivša Europska ekonomska zajednica (EEZ) i Europska zajednica za atomsku energiju (Euroatom). Do srpnja 2002. godine, u prvom se stupu nalazila i Europska zajednica za ugljen i čelik, koja je prestala postojati. Drugi stup činile su nadležnosti nad zajedničkom vanjskom i sigurnosnom politikom, dok su treći stup činile nadležnosti u području policijske suradnje i pravosudne suradnje u kaznenim stvarima.¹²

Povijesno gledajući, prva Europska zajednica bila je Europska zajednica za ugljen i čelik koja je osnovana Pariškim ugovorom iz 1952. godine. Njezine države članice (Belgija, Francuska, Italija, Luksemburg, Nizozemska i Njemačka) podvrgnule su proizvodnju i prodaju ugljena i čelika zajedničkom pravnomu režimu. Naknadno se članstvo širilo, usporedno sa širenjem članstva drugih dviju zajednica. Pariški je ugovor bio sklopljen na rok od 50 godina, a istekao je u srpnju 2022. godine, dok su države članice odlučile ne produljivati ga, već da se nadležnosti koje su njime prenesene na zajedničke institucije nastave ostvarivati u okviru EZ, odnosno bivše EEZ te je Europska zajednica za ugljen i čelik prestala postojati.¹³ 1958. godine su dvama Rimskim ugovorima osnovane još dvije Europske

¹¹ Ujedinjena Kraljevina napustila je Europsku uniju 31. siječnja 2020. u ponoć (po srednjoeuropskom vremenu), kada je na snagu stupio sporazum o povlačenju. Vijeće Europske unije; Priopćenje za medije 30. siječnja 2020., 13:30; Brexit: Vijeće donijelo odluku o sklapanju sporazuma o povlačenju; dostupno na: <https://www.consilium.europa.eu/hr/press/press-releases/2020/01/30/brexit-council-adopts-decision-to-conclude-the-withdrawal-agreement/>, pristupljeno 15. srpnja 2022.

¹² Pezo, Vladimir *et al.*, *Pravni leksikon*, *loc.cit.*

¹³ *Idem*, str. 312.

zajednice: Europska ekonomska zajednica (dalje u tekstu: EEZ) i Europska zajednica za atomsku energiju (dalje u tekstu: Euroatom), a osnovale su ih iste države koje su osnovale prvu Europsku zajednicu za ugljen i čelik. Osnovni cilj Euroatoma bio je zajedničko uređenje korištenja atomske energije, dok je osnovni cilj EEZ bio postupno stvaranje zajedničkog tržišta (unutarnjeg tržišta). Međutim, nadležnosti EEZ su se počele širiti zbog potrebe dovršenja projekta unutarnjeg tržišta te su se proširile i na područja kao što su zdravstvena i kulturna politika. Na taj način došlo je do potrebe da se naziv te zajednice koja nije bila samo ekonomske prirode, promijeni u Europska zajednica. Kako je *supra* u više navrata naznačeno, to je učinjeno Ugovorom iz Maastrichta, kojim je uspostavljena EU.¹⁴

Osim naznačenih ugovora, ključni ugovori za nastanak EU su i Ugovor iz Bruxellesa od 20. rujna 1976. godine kojim su uspostavljeni neposredni i opći izbori za EP. Dana 1. srpnja 1987. godine stupio je na snagu Jedinstveni europski akt kojim su osnažene i proširene ovlasti europskih institucija te se može reći da on označava povratak izglasavanju kvalificiranom većinom u Vijeću.¹⁵ Nadalje, 16. i 17. lipnja 1997. godine održan je sastanak Europskog vijeća (dalje u tekstu EV) u Amsterdamu na kojem su čelnici EU-a utvrdili kako će biti nužne daljnje reforme radi poboljšanja institucionalnog funkcioniranja EU-a i korekcije tehničkih nedostataka Ugovora iz Maastrichta kojim je predviđeno sazivanje Međunarodne konferencije (daje u tekstu: MVK) u 1996. godini radi ostvarivanja naznačenih ciljeva.¹⁶ Nova Međuvladina konferencija započela je dana 14. veljače 2000. godine s ciljem prilagodbe institucija EU pridruživanju zemalja istočne i središnje Europe (Bugarske, Estonije, Latvije, Litve, Mađarske, Poljske, Češke, Rumunjske, Slovačke i Slovenije) te pridruživanje Cipra i Malte. Ova konferencija, koja je trebala biti svojevrsna prekretnica za EU, završila je političkim dogovorom na sastanku na vrhu u Nici 2000. godine.¹⁷ Međutim, zemlje članice su vrlo brzo postale svjesne da ovaj susret na vrhu nije dao odgovore na izazove proširenja. Stoga je Belgija za vrijeme predsjedanja EU-om predložila stvaranje Konvencije o budućnosti Europe radi korjenitih reformi u funkcioniranju europskih institucija. Završno izvješće Konvencije predstavljeno je 2003. godine osiguravajući osnovu za rasprave na

¹⁴ *Idem.*

¹⁵ Jedinstveni europski akt uspostavlja postupak suradnje između Vijeća ministara i Europskog parlamenta, povjerava Komisiji ekskluzivno pravo inicijative u svim područjima nadležnosti EEZ-a, a njime se daje središnja uloga Komisiji u postupcima suradnje između Vijeća i Parlamenta te se njime daju Komisiji šire ovlasti u području provođenja politika i odluka; Gueguen, Daniel, *Novi praktični vodič kroz EU labirint*, 2. izdanje, Miropictures, Zagreb, 2007, str. 15.

¹⁶ Nakon MVK-a održani su europski sastanci na vrhu u Essenu, Cannesu, Madridu i Torinu na kojima se raspravljalo o politički osjetljivim zadaćama koje trebaju odraditi institucije EU radi prilagodbe zemalja centralne i istočne Europe u cilju proširenja EU, *Idem*, str. 17.

¹⁷ *Idem.*

susjednim međuvladinim konferencijama odgovornim za prihvaćanje Nacrta Ustavnog ugovora koji je, nakon teških i mučnih pregovora jednoglasno prihvaćen 18. lipnja 2004. godine od strane šefova država i vlada država članica.¹⁸ Međutim, na nacionalnim referendumima Nacrt su odbacile Francuska (29. svibnja 2005.godine) i Nizozemska (1. lipnja 2005.godine). Nakon takvog neuspjeha, na temelju Berlinske deklaracije iz ožujka 2007., EV usvojilo je precizan mandat za sljedeću međuvladinu konferenciju pod portugalskim predsjedanjem. Međuvladina konferencija svoj je rad okončala u listopadu 2007. godine. Ugovor je potpisan 13. prosinca 2007. na sastanku EV-a u Lisabonu, a ratificirale su ga sve države članice¹⁹ slijedom čega je taj ugovor nazvan Ugovor iz Lisabona koji se smatra jednim od temeljnih dokumenata EU. Iako se u nazivu novog dokumenta više ne spominje Ustavni ugovor, u njemu je zadržana većina njegovih bitnih postignuća. Naznačenim ugovorom je Ugovor o osnivanju Europske zajednice preimenovan u Ugovor o funkcioniranju Europske unije (dalje u tekstu: UFEU), a u cijelom tekstu pojam „Zajednica” zamijenjen je riječju „Unija”. Unija, dakle, zamjenjuje Zajednicu i njezin je pravni sljednik. Nadalje, Ugovorom iz Lisabona Europskoj se uniji daje puna pravna osobnost. Unija stoga može potpisivati međunarodne ugovore u područjima iz svoje nadležnosti i pristupati međunarodnim organizacijama. Njime je uvedena nova institucionalna struktura EU: Europski parlament (dalje u tekstu EP), Europsko vijeće (EV), Potpredsjednik Komisije/ Visoki predstavnik EU za vanjske poslove i sigurnosnu politiku, Vijeće, Komisija te Sud EU. Također, Ugovorom je uvedeno učinkovitije i demokratičnije oblikovanje politika s novim politikama i nadležnostima. Parlament je EU gotovo deset godina nakon potpisivanja ovog Ugovora iz Lisabona priznao da neke njegove odredbe nisu u potpunosti iskorištene. Kao odgovor na to, 16. veljače 2017.godine donio je Rezoluciju o poboljšanju funkcioniranja Europske unije oslanjajući se na potencijal Ugovora iz Lisabona, u kojem je iznesen niz preporuka o načinu oslobađanja tog potencijala kako bi se povećala sposobnost Unije za rješavanje trenutačnih globalnih izazova.²⁰

Ad finem, EU se nedavno suočila s nizom kriza, posebice u pogledu Brexita²¹, vladavine prava, višegodišnjeg financijskog okvira i bolesti COVID-19. Rješavanje tih kriza

¹⁸ Gueguen, Daniel, *op.cit.* (bilj. 15), str. 20.

¹⁹ Europski parlament, Informativni članici o Europskoj uniji, Ugovor iz Lisabona, dostupno na <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/5/ugovor-iz-lisabona>, pristupljeno 15. kolovoza 2022.

²⁰ *Idem.*

²¹ *Brexit* je naziv za izlazak Ujedinjene Kraljevine i Sjeverne Irske iz EU, dana 31. siječnja 2020. godine (u ponoć po srednjoeuropskom vremenu) kada je na snagu stupio Sporazum o povlačenju; Vijeće Europske unije: Priopćenje za medije dana 30.siječnja 2020. u 13:30; Brexit: Vijeće donijelo odluku o sklapanju sporazuma o

ponovno je razotkrilo nedostatke u postojećem sustavu upravljanja, a neučinkovito donošenje odluka pridonijelo je smanjenju javne potpore za europski projekt. Kako bi se odgovorilo na te izazove, institucije EU-a pokrenule su Konferenciju o budućnosti Europe čija je svrha obnoviti EU i ponovno pokrenuti integraciju.

3. EUROPSKA EKONOMSKA I MONETARNA UNIJA²²

3.1. Povijest Europske ekonomske i monetarne unije s aspekta europskih integracija

Financijski sustavi su se tijekom vremena mijenjali zbog globalizacije i težnje ka financijskoj integraciji.²³ Tradicionalne vlasničke strukture se u kontinentalnoj Europi prilagođavaju novim okolnostima na financijskim tržištima koja se transformiraju te se tako osnažuje pozicija financijskih konglomerata, a zajednička valuta Euro otvorila je nove mogućnosti financijskog razvoja i s tim u vezi europske financijske integracije.²⁴ U takvim uvjetima bilo je potrebno, a i zahtjevno izgraditi regulatorni okvir²⁵ za europsko tržište. Načelno gledajući, financijska regulacija trebala bi istovremeno biti razvojna i poticajna u odnosu na stabilnost financijskog sustava, što je ponekad, odnosno često nemoguće postići. Primjerice, globalna financijska kriza 2007. i 2008. godine je primjer tog oksimorona jer su financijske inovacije, koje doprinose gospodarskom rastu, poboljšavanju kvalitete i smanjivanju cijena financijskih proizvoda i usluga, često nespojive s rizicima koji mogu dovesti do velikih sistemskih kriza, kao što je već *infra* naznačeno. Stoga je potrebno prilikom utvrđivanja normi u zahtjevnoj regulativnoj konfiguraciji uzeti u obzir stupanj financijske razvijenosti i različitosti država članica EU: svaka interesna strana ima svoje motive i ciljeve u procesu regulacije. Stoga je područje harmonizacije regulacije financijskih usluga bilo otežano od 1960-ih godine, pa sve do početka 1990-ih godina kada dolazi do preokreta kroz

²² Pravnu osnovu za nastanak EMU čine: a) članak 3. Ugovora o Europskoj uniji (UEU); članci 3., 5., 119. – 144., 219. i 282. – 284. Ugovora o funkcioniranju Europske unije (UFEU); b) Protokoli priloženi Ugovorima: Protokol (br. 4) o Statutu Europskog sustava središnjih banaka i Europske središnje banke, Protokol (br. 12) o postupku u slučaju prekomjernog deficita, Protokol (br. 13) o konvergencijskim kriterijima, Protokol (br. 14) o Euroskupini i Protokol (br. 16) o klauzuli o izuzimanju za Dansku; c) Međuvladini ugovori obuhvaćaju Ugovor o stabilnosti, koordinaciji i upravljanju (TSCG), Pakt euro plus i Ugovor o Europskom stabilizacijskom mehanizmu (ESM); Scheinert, Christian, *Povijest ekonomske i monetarne unije*, Europski parlament, Informativni članci o Europskoj uniji, listopad 2021, dostupno na <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/79/povijest-ekonomske-i-monetarne-unije>, pristupljeno 15. srpnja 2022.

²³ Primjerice, Njemačka, kao tipični bankocentrični sustav, u to vrijeme prolazi kroz proces promjena i oblikuje se u financijski sustav sa značajnom ulogom tržišta kapitala i ostalih nebankarskih djelatnosti; Bajakić, Ivana, *Razvoj financijske regulacije i supervizije u Europskoj uniji, Integracijski procesi europskih financijskih sustava*, Pravni fakultet Zagreb, Zagreb, 2021, str.53.

²⁴ *Idem*.

²⁵ Ekonomske teorije regulacije pokušavaju objasniti svrhu regulacije i interakciju regulatornih institucija mehanizma s reguliranom industrijom, javnošću, političkim skupinama, odnosno općenito, interesnim grupacijama koje su pod utjecajem regulatorne politike. V. *amplius*: Sabolić, Dubravko, *Pregled teorija ekonomske regulacije i regulacija u uvjetima ograničene racionalnosti*, Hrvatski operator prijenosnog sustava d.o.o., Zagreb, 2015, str. 1.

politički dogovor o stvaranju monetarne unije i uvođenju zajedničke valute i to formalno kroz Lisabonsku strategiju kojoj je bio prioritet stvaranje jedinstvenog unutarnjeg tržišta EU.²⁶

3.1.1. „Zmija u tunelu“

MU predstavlja valutno područje država članica EU-a s jedinstvenom valutnom i zajedničkom monetarnom politikom. Prema ekonomskoj teoriji, u integraciji među državama, to je najveći stupanj demokracije, a prethode joj zona slobodne trgovine, carinske unije i unutarnje tržište.²⁷ U širem smislu, ona predstavlja jedinstvenu monetarnu politiku, odnosno povjeravanje upravljanja i izvršavanja monetarne politike zajedničkom tijelu, a potpuna monetarna unija ima dvije temeljne karakteristike: a) valutni tečajevi zemalja koje čine uniju moraju biti u stalnom fiksnom odnosu (iako zajedno mogu varirati prema drugim valutama te b) unutar unije mora postojati potpuna konvertibilnost valuta zemalja koje čine uniju.²⁸ U slučaju ispunjenja ovih karakteristika, potrebno je ispuniti još dva uvjeta: a) uporaba standardnih instrumenata monetarne politike mora biti povjerena isključivo monetarnim vlastima unije te b) odgovornost za tečajnu politiku²⁹ prema drugim valutama i za bilancu plaćanja unije³⁰ prema drugim zemljama mora se prenijeti na istu, dok njezine monetarne vlasti moraju kontrolirati zajedničke devizne rezerve. Dakle, ako su ispunjeni naznačeni uvjeti, možemo govoriti o potpunoj monetarnoj integraciji ili monetarnoj uniji.³¹

Ekonomska i monetarna unija (dalje u tekstu: EMU) rezultat je postupne gospodarske integracije i stoga nije samoj sebi svrha. Osmišljena je tako da se njome pruža potpora održivom gospodarskom rastu i visokoj stopi zapošljavanja odgovarajućim ekonomskim i monetarnim politikama. Rezultat je postupne gospodarske integracije EU-a i

²⁶ Bajakić, Ivana, *op.cit.* (bilj. 23), str. 54.

²⁷ Pezo, Vladimir *et al.*, *Pravni leksikon*, *op.cit.* (bilj. 1), str. 309.

²⁸ Baletić Zvonimir *et al.*, *Ekonomski leksikon*, Leksikografski zavod „Miroslav Krleža“ i Masmedia, Zagreb, 1995, str.537.-538.

²⁹ Sastavni dio vanjskotrgovinske politike određene države kojom se regulira obujam i vrijednost ekonomske razmjene države s inozemstvom i to promjenom deviznog tečaja i domaće valute; *Izvor: Idem*, str.884.

³⁰ Sistematičan popis vrijednosti svih ekonomskih transakcija rezidenata neke države s inozemstvom tijekom jedne godine. *Izvor: Idem*, str.55.

³¹ *Idem*, str. 538.

predstavlja proširenje njezinog jedinstvenog tržišta koje je obilježeno zajedničkim odredbama o proizvodima i slobodnim kretanjem robe, kapitala, radne snage i usluga.³²

Osnovni cilj EMU-a je pružanje potpore održivom gospodarskom rastu i visokoj stopi zapošljavanja odgovarajućim ekonomskim i monetarnim politikama. Obuhvaća tri glavna područja: a) provođenje monetarne politike s glavnim ciljem ostvarivanja stabilnosti cijena, b) izbjegavanje mogućih negativnih učinaka prelijevanja zbog neodrživog upravljanja državnim financijama, sprečavanje pojave makroekonomskih neravnoteža u državama članicama i usklađivanje gospodarskih politika država članica u određenoj mjeri te c) jamčenje urednog funkcioniranja jedinstvenog tržišta.³³

S druge pak strane, gledajući s međunarodne perspektive, pad Brettonwoodskog sustava i odluka vlade SAD-a o dopuštenju fluktuiranja tečaja dolara 1971. prouzročili su val nestabilnosti u pogledu deviznih tečajeva koji je ozbiljno doveo u pitanje paritete između europskih valuta.³⁴ Tako je projekt EMU-a naglo zaustavljen. Međutim, na sastanku na vrhu u Parizu 1972. godine Zajednica je pokušala dati nov poticaj monetarnoj integraciji stvaranjem „zmije u tunelu” – mehanizma za regulirano dopuštanje fluktuiranja tečaja nacionalnih valuta („zmija”) u okviru uskih raspona fluktuacije prema dolaru („tunel”).³⁵ Pogođena naftnom krizom, slabošću dolara i razlikama u gospodarskim politikama „zmija” je u manje od dvije godine izgubila većinu svojih članica te je u konačnici svedena na područje „njemačke marke” koje su činile Njemačka, zemlje Beneluxa i Danska. Postupci za uspostavljanje područja monetarne stabilnosti obnovljeni su 1978. godine sastankom na vrhu u Bruxellesu i stvaranjem europskog monetarnog sustava (dalje u tekstu: EMS) na temelju koncepta deviznih tečajeva. Valute svih država članica sudjelovale su u ERM-u.³⁶

3.2. Wernerovo izvješće

Ekonomska politika EU razlikuje četiri vrste aktivnosti kojima podupire financijsku integraciju: a) kroz regulatorne procese; b) omogućavanjem kolektivnih akcija; c) podizanjem

³² Scheinert, Christian, *loc.cit.*, dostupno na: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/79/povijest-ekonomske-i-monetarne-unije>, pristupljeno 1. kolovoza 2022.

³³ *Idem.*

³⁴ Scheinert, Christian, *loc.cit.*, dostupno na: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/79/povijest-ekonomske-i-monetarne-unije>, pristupljeno 1. kolovoza 2022.

³⁵ *Idem.*

³⁶ *V.amplius*: 3.4.

razine svijesti o važnosti europske financijske integracije i d) kroz svoje institucije koje promoviraju europsku financijsku integraciju³⁷. Proces integracija financijskih tržišta EU-a bio je težak i dugotrajan. Uspostavljanje jedinstvenog financijskog tržišta na početku je bilo temeljeno na načelima međusobnog priznavanja, harmonizacije i nadzorne uloge države osnivanja (tzv. home country control), da bi na koncu ojačao proces harmonizacije i centralizacije. Sve to je zahtijevalo primjenu tzv. Lamfalussyjevog pristupa³⁸ koji je uključivao široku javnu raspravu i konzultacije sa svim zainteresiranim stranama, uključujući interesne grupe: burze, izdavatelje, financijske posrednike, predstavnike sindikata, predstavnike malih i srednjih poduzetnika i sl. te ostale europske institucije. Zbog svoje značajne uloge i dinamike promjena koje obilježavaju financijski sustav, omogućen je i akcelerirani zakonodavni postupak putem institucija EU-a.³⁹ Primjena Lamfalussyjevog pristupa imala je za cilj brže djelovanje na području kreiranja regulatornog okvira radi efikasnog reguliranja financijskog sustava te balansiranja između sudionika u procesu donošenja europskih propisa te implementacije istih u državama članicama EU i njihovih regulatornih agencija.⁴⁰ Sustav iz Bretton Woodsa⁴¹ uspostavio je na nekoliko desetljeća odgovarajuću razinu financijske stabilnosti, ali samo do 70-ih godina. Uspostavljen je 1944. godine uz osnivanje Međunarodnog monetarnog fonda i Svjetske banke, u skladu s njim su države uvele tečajnu politiku svojih valuta unutar već dogovorenih vrijednosti, uz najveće odstupanje u odnosu na zlato od 1%. Sustav je ukinut jednostranom odlukom američkog predsjednika Nixona.⁴² Povijesna prekretnica dogodila se 1969. godine na sastanku na vrhu u Haagu kada su čelnici država i vlada odredili novi cilj europske integracije – EMU. Skupina

³⁷ *European Central Bank* (2009) *Financial Integration in Europe*, str. 69; preuzeto iz: Bajakić, Ivana, op.cit. (bilj. 23), str. 54. i 55.

³⁸ *V. amplius*: Bajakić, Ivana, op.cit. (bilj. 23), str.64.

³⁹ Bajakić, Ivana, *Prekodifikacija: slučaj europske regulative tržišta kapitala*, Studia lexicographica, GOD. 5 (2011) BR. 1(8), STR. 57–67 UDK: 336.76:340.13(4:497.5):061.1EU P, str.57. i 59., dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/162519>, pristupljeno 10. kolovoza 2022.

⁴⁰ Bajakić, Ivana, op.cit. (bilj. 23), str.55.

⁴¹ *Brettonwoodska konferencija* -međunarodna konferencija predstavnika 44 države, održana 22. VII. 1944. u Bretton Woodsu (SAD) radi rješavanja poratnih monetarnih i financijskih problema, na kojoj je postignut sporazum o kreiranju međunarodnog monetarnog sustava (tzv. *Brettonwoodski sustav*). Nakon konferencije osnovani su *Međunarodni monetarni fond* i *Međunarodna banka za obnovu i razvoj*, a utvrđen je i sustav fiksnih deviznih tečajeva, koji je bio na snazi do 1971. Prema tom sustavu deviznih tečajeva, svaka zemlja članica MMF-a trebala je utvrditi paritet nacionalne valute prema zlato. Središnja banka svake države članice trebala je biti spremna trgovati monetarnim zlatom po fiksnoj cijeni, izraženoj u nacionalnoj valuti. Iako je Brettonwoodski sustav propao 1971., te ga zamijenio *sustav fluktuirajućih deviznih tečajeva*, osnovna načela Brettonwoodske konferencije i dalje su na snazi: konvertibilnost nacionalnih valuta, slobodna međunarodna trgovina i pružanje međunarodne pomoći zemljama članicama koje imaju probleme platne bilance. *Preuzeto sa*: Brettonwoodska konferencija. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021.; dostupno na : <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=9443>, pristupljeno 12. kolovoza 2022.

⁴² Bajakić, Ivana, op.cit. (bilj. 23), str.147.

kojoj je predsjedao tadašnji luksemburški premijer Pierre Werner imala je za zadatak stvoriti plan koji bi i fiskalno stvorio zajedništvo Europe, dakle, kojim je predviđeno ostvarivanje potpune ekonomske i monetarne unije u roku od deset godina u skladu s planom u više faza. Konačni cilj bio je postizanje potpune liberalizacije kretanja kapitala, potpune konvertibilnosti valuta država članica i neopozivog fiksiranja deviznih tečajeva⁴³. *In brevi*, Wernerovo izvješće koje je bitan element u razvoju europskog financijskog okvira od 1960-ih do kraja 1990-ih godina objavljeno je 8.listopada 1970. godine s ciljem uspostave zajedničke valute tijekom narednog desetljeća, ali bez osnivanja europske centralne banke, no propast Bretton Woodsa, kako je već naglašeno *supra*, naftna i energetska kriza te jomkipurski rat⁴⁴ zaustavile su ispunjenje tog cilja.

Unatoč svemu, na području monetarnog sustava nastavljaju se aktivnosti te je tako 1979. godine osnovan monetarni sustav po kojem su sve države članice, osim Velike Britanije i Danske sudjelovale u europskom tečajnom mehanizmu, Exchange Rate Mechanism (ERM) koji ima dvije faze, čime je postignuta stabilnost valuta. Usvajanjem programa jedinstvenog tržišta i metodologije osnivanja EMU-a kroz tri faze prema Delorovu planu, 1989. godine pokrenuto je osnivanje zajedničke valute, eura.⁴⁵

3.2.2. Delorov plan

Vlastita sredstva Unije prihodi su, odnosno izvor financiranja političkih prioriteta Europe. Čine čak 98% proračuna Unije te ih uplaćuje 27 država članica na godišnjoj bazi. Postojeći sustav vlastitih sredstava trenutno počiva na tri glavne kategorije prihoda: tradicionalna vlastita sredstva (uglavnom carine), zatim vlastita sredstva koja se temelje na porezu na dodanu vrijednost te vlastita sredstva koja se temelje na bruto nacionalnom dohotku. S druge strane, kada se pogledaju izvori, odnosno prihodi EU-a, zaključuje se kako prava istinska reforma nije zaživjela od davne 1988. godine kada je usvojen Delorov prvi

⁴³ Scheinert, Christian, *loc.cit.*, dostupno na: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/79/povijest-ekonomske-i-monetarne-unije>, pristupljeno 10. kolovoza 2022.

⁴⁴ Jomkipurski rat ili Listopadski rat bio je rat u kojem je sudjelovala koalicija arapskih država predvođena Egiptom i Sirijom protiv Izraela od 6. do 25. listopada 1973.godine; Arapsko-izraelski sukob; Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje; Leksikografski zavod Miroslav Krleža; 2021., dostupno na: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=3549>, pristupljeno 26. rujna 2022.

⁴⁵ Bajakić, Ivana, *op.cit.* (bilj. 23), str.56.

paket koji je uz dugoročni proračun sadržavao i reformu vlastitih sredstava.⁴⁶ Povijesno gledajući s aspekta europskih integracija, upravo je Delorsov plan, koji je strateški postavljen 1980. godine omogućio slobodu kretanja ljudi, kapitala, proizvoda i usluga. Na taj način je ostvaren jedan od važnih ciljeva europskih integracija te s tim u vezi uvođenja ekonomske i monetarne unije i zajedničke valute koja je usko povezana sa zajedničkim, odnosno jedinstvenim unutarnjim tržištem.⁴⁷ Delorsov plan je donesen od strane Delorsovog odbora⁴⁸ koji je ispunio svoju zadaću te je tako u travnju 1989. objavljeno Izvješće o ekonomskoj i monetarnoj uniji u Europskoj zajednici, koje je, među ostalim, sadržavalo prijedlog uspostave ekonomske i monetarne unije u tri faze te je pridonijelo monetarnom i ekonomskom ujedinjenju⁴⁹. Delorsov plan je potvrđen Jedinstvenim europskim aktom iz 1986.godine i Ugovorom iz Maastrichta, Ugovorom o Europskoj uniji iz 1992. godine, a kako je to *supra* naznačeno.⁵⁰ Njime je predloženo jačanje uvođenja EMU-a u tri faze: a) prva faza od 1. srpnja 1990. do 31. prosinca 1993.: slobodno kretanje kapitala među državama članicama, b) druga faza od 1. siječnja 1994. do 31. prosinca 1998.: konvergencija ekonomskih politika država članica i jačanje suradnje među nacionalnim središnjim bankama država članica te c) treća faza koja je započela 1. siječnja 1999.: provedba zajedničke monetarne politike i postupno uvođenje novčanica i kovanica eura u svim državama članicama europodručja.⁵¹ U drugoj fazi usklađivanje monetarnih politika institucionalizirano uspostavljanjem Europskog monetarnog instituta (EMI), čije su zadaće bile jačanje suradnje među nacionalnim središnjim bankama i provođenje potrebnih priprema za uvođenje jedinstvene valute te su nacionalne središnje banke trebale u toj fazi postati neovisne.⁵² Prijelaz u treću fazu ovisio je o trajnoj konvergenciji⁵³ koja se utvrđuje prema određenim pravilima (konvergencijskim kriterijima). Proračunska pravila trebala su postati obvezujuća, a državi članici koja ih ne poštuje prijetile

⁴⁶ V. *Amplius*: dostupno na: <https://karloessler.eu/reforma-vlastitih-sredstava-preduvjet-je-odrzivosti-plana-oporavka/>, pristupljeno 1. kolovoza 2022.

⁴⁷ Bajakić, Ivana, *loc. cit.*

⁴⁸ Odborom je predsjedao Jacques Delors, koji je u to vrijeme bio predsjednik Europske komisije. Odbor se sastojao od guvernera središnjih banaka država članica Europske ekonomske zajednice i nekoliko drugih članova. Među njima bio je i tadašnji glavni direktor Banke za međunarodne namire u Baselu Alexandre Lamfalussy, koji je poslije postao prvi predsjednik Europskog monetarnog instituta, European Central bank, Eurosystem, The Delors Committee (1988-1989), dostupno na:

https://www.ecb.europa.eu/ecb/access_to_documents/archives/delors/html/index.hr.html, pristupljeno 4. kolovoza 2022.

⁴⁹ *Idem.*

⁵⁰ Bajakić, Ivana, *loc. cit.*

⁵¹ Scheinert, Christian, *loc. cit.*, dostupno na: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/79/povijest-ekonomske-i-monetarne-unije>, pristupljeno 4. kolovoza 2022.

⁵² *Idem.*

⁵³ Međusobno približavanje, sličnost svojstava.; *Rječnik hrvatskog jezika*, *op.cit.* (bilj. 2), str. 482.

bi kazne. Monetarna politika za europodručje povjerena je Eurosustavu, koji se sastoji od šest članova Izvršnog odbora Europske središnje banke (ESB) o kojoj će više biti riječi *infra* i guvernera nacionalnih središnjih banaka europodručja.⁵⁴ Delorovim izvješćem se posebno naglasila potreba za boljim usklađivanjem ekonomskih politika, fiskalnim pravilima kojima se ograničavaju proračunski deficiti u nacionalnim proračunima i stvaranjem nove, potpuno neovisne institucije koja bi bila odgovorna za monetarnu politiku EUa – ESB, o kojoj će više biti riječi *infra*. Na temelju njega, EV u Madridu 1989. odlučilo je početi provoditi prvu fazu EMU-a – potpunu liberalizaciju kretanja kapitala od 1. srpnja 1990.⁵⁵ S obzirom na takva politička kretanja, proces europskih integracija doživljava opsežnu regulatornu reformu na području financijskih usluga u razdoblju od 1999. do 2005. godine pod nazivom Akcijski plan za financijske usluge ili Financial Services Action Plan (FSAP) koji je specifičan i po inovativnom procesu donošenja propisa na europskoj razini i koji je pridonio tezi kako je EU, barem u namjeri, posvećena kreiranju kvalitetne regulacije sa što manjim brojem negativnih učinaka, vodeći se načelima dijaloga i javnih konzultacija, s ciljem kreiranja jedinstvenog regulatornog okvira i izgradnje integriranog europskog financijskog tržišta.

3.3. Konvergenjski kriteriji

Joseph E. Stiglitz, dobitnik Nobelove nagrade za ekonomiju 2001. godine u svojoj knjizi „Euro – Kako zajednička valuta prijeti budućnosti Europe“⁵⁶ kaže:

„Prije eura postajao je svijet u kojem smo putovali iz jedne europske zemlje u drugu, iz Francuske u Njemačku ili u Nizozemsku, stalno mijenjajući valute-franak u njemačku marku, pa u gulden“ ... „Dolazak eura putnicima je pojednostavio život, zamijenio je 19 različitih valuta u 19 različitih zemalja jednom valutom.“

⁵⁴ U načelu, pristupanjem Ugovorima sve su države članice EU-a pristale na uvođenje eura (članak 3. UEU-a i članak 119. UFEU-a). Međutim, još nisu određeni rokovi i neke države članice još nisu ispunile konvergenjske kriterije. Za te države članice vrijedi privremeno izuzeće. Osim toga, Ujedinjena Kraljevina i Danska dale su do znanja da ne namjeravaju pristupiti trećoj fazi EMU-a i da stoga ne žele uvesti euro, dostupno na Europski parlament, Informativni članci o Europskoj uniji, Povijest ekonomske i monetarne unije, Scheinert, Christian, *loc.cit.*, dostupno na: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/79/povijest-ekonomske-i-monetarne-unije>, pristupljeno dana 4. kolovoza 2022.

⁵⁵ *Idem.*

⁵⁶ Stiglitz, Joseph E., *EURO-Kako zajednička valuta prijeti budućnosti Europe*, Prvo izdanje, Profil, Zagreb, 2017, str. 55.

No, pitanje stvaranja jedinstvene valute nije bilo samo pitanje zamjene papira, već je, između ostalog, bilo nužno utvrditi pod kojim uvjetima jedinstvena valuta može funkcionirati. Osnivači europodručja brinuli su se o razlikama pojedinačnih država koje su imale namjeru dijeliti zajedničku valutu, a Ugovor iz Maastrichta, zahtijevao je od država koje su htjele ući u europodručje zadovoljenje konvergencijskih kriterija, čija je namjera bila njihovo stvarno približavanje.⁵⁷ To su bili kriteriji koje su države članice EU morale zadovoljiti kako bi ušle u treću fazu EMU-a i uvele euro, a razrađeni su na osnovi odredbi članka 121 Ugovora o EU.⁵⁸ Dakle, one države članice EU-a koje su se spremale uvesti euro kao platežnu valutu, morale su zadovoljiti sva četiri sljedeća kriterija:

1) **stabilnost cijena**: stopa inflacije ne smije biti viša od 1,5 postotnih bodova iznad stope triju država članica koje su ostvarile najbolje rezultate ;⁵⁹

2) **zdrave i održive javne financije**: država kandidatkinja ne bi smjela biti u postupku u slučaju prekomjernog deficita (rashodi veći od prihoda);⁶⁰

3) **stabilnost tečaja**: država kandidatkinja mora sudjelovati u tečajnom mehanizmu (ERM II)⁶¹ najmanje dvije godine bez znatnih odstupanja od središnjeg tečaja ERM-a II, a tijekom tog razdoblja središnji bilateralni tečaj njezine valute ne smije devalvirati u odnosu na euro;⁶²

⁵⁷ *Idem.*, str. 97.

⁵⁸ Kriterije je moguće razvrstati u dvije skupine: prvu čine kriteriji koje je bitno ispuniti kako bi država mogla postati članica EU (kriteriji iz Kopenhaga i Madrida), a drugu kriteriji koje je nužno ispuniti da bi država ušla u eurozonu, odnosno postala punopravna članica Ekonomske i monetarne unije, što podrazumijeva uvođenje eura kao nacionalne valute (kriteriji iz Maastrichta); Faulend, Michael; Lončarek, Davor; Curavić, Ana; Šabić, Ana: „Kriteriji EU s posebnim naglaskom na ekonomske kriterije konvergencije-Gdje je tu Hrvatska“, HNB, Zagreb, 2015, str. 2, dostupno na: <https://www.hnb.hr/documents/20182/121261/p-019.pdf/0f164688-47f7-4951-816d-c227238207a0>, pristupljeno 12. kolovoza 2022.

⁵⁹ U Ugovoru se navodi: “Postizanje visokog stupnja stabilnosti cijena (...) bit će vidljivo iz stope inflacije koja je bliska onoj koju postižu tri zemlje s najstabilnijim cijenama.”; Kesner-Škreb, Marina: *Financijska teorija i praksa*, 2006, 30 (4), 407-408; dostupno na <http://www.ijf.hr/pojmovnik/kriteriji.htm>, pristupljeno 13. kolovoza 2022.

⁶⁰ Ugovorom je određeno: “Pokazatelj održivosti državnih financija (...) definiran je umjerenim proračunskim deficitom.”, Izvor: *Idem.*

⁶¹ U tehničkom smislu, kriterij stabilnosti tečaja zahtijeva od države članice sudjelovanje u tečajnom mehanizmu (*engl. Exchange Rate Mechanism II, ERM II*) najmanje dvije godine neprekidno, bez ozbiljnih “potresa” na deviznom tržištu i devalvacije prema euru; Faulend, Michael *et al.*, *op.cit.* (bilj. 58), str. 13.

⁶² Ugovorom je određeno: “Održavanje normalnih fluktuacija u granicama određenim Tečajnim mehanizmom Europskog monetarnog sustava, tijekom najmanje dvije godine, bez devalvacije u odnosu na bilo koju valutu zemlje članice.”; Kesner-Škreb, Marina, *loc.cit.*

4) *dugoročne kamatne stope*⁶³: dugoročne kamatne stope ne bi smjele biti više od dva postotna boda iznad stope triju država kandidatkinja koje su ostvarile najbolje rezultate u pogledu stabilnosti cijena.⁶⁴

U odnosu na **pravnu konvergenciju**, utvrđeno je da države kandidatkinje za pristupanje europodručju moraju osigurati i usklađenost svojeg nacionalnog zakonodavstva s Ugovorom i Statutom Europskog sustava središnjih banaka (ESSB) i Europske središnje banke (dalje u tekstu ESB).⁶⁵ Činjenica da su države kandidatkinje za ulaz u europodručje bile zabrinute zbog razlika među sobom logična je s obzirom da im je bilo jasno kako će bitne nejednakosti opterećivati euro. Primjerice, određene države su mogle imati manjkove, druge viškove, a neke bi se možda mogle naći pred recesijom, kamatne stope bi u nekim državama mogle izazivati poteškoće, dok bi drugima pomogle u određenim područjima.⁶⁶ S tim u vezi, nakon određenog vremena postalo je jasno kako se mnoge od država europodručja nisu dobro prilagodile, pogotovo uzevši u obzir svjetsku ekonomsku krizu iz 2008. godine kada nije bilo ni rasta ni stabilnosti, dok su se države europodručja više udaljile nego približile.⁶⁷ EK i ESB dana 1. lipnja 2022. godine objavile su izvješće o konvergenciji kojim se ocjenjuje napredak država članica u ispunjavanju kriterija koje moraju ispuniti kako bi uvele euro. Izvješće pokriva sedam zemalja - Bugarsku, Češku, Hrvatsku, Mađarsku, Poljsku, Rumunjsku i Švedsku. Potvrđeno je da je Hrvatska jedina od promatranih država članica koja ispunjava sve kriterije nominalne konvergencije, kao i da je hrvatsko zakonodavstvo u cijelosti usklađeno sa zahtjevima iz Ugovora o funkcioniranju Europske unije te sa Statutom Europskog sustava središnjih banaka i ESB-a. Svrha ovih kriterija jest osigurati usporedivost podataka u državama članicama, uzimajući u obzir različitosti u stupnju razvijenosti pojedinih nacionalnih tržišta kapitala i njihovih mogućnosti.⁶⁸ Slijedom toga, Europska komisija je

⁶³ U Ugovoru se navodi: "Postojanost konvergencije koju ostvari zemlja članica (...) izražava se pomoću razina dugoročne kamatne stope." Izvor: *Idem*.

⁶⁴ Europsko vijeće, Vijeće Europske unije; Pristupanje eurozoni, Uvjeti za pristupanje eurozoni: konvergencijski kriteriji, dostupno na <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/joining-the-euro-area/convergence-criteria/>, pristupljeno 13. kolovoza 2022.

⁶⁵ *Idem*.

⁶⁶ *V. amplius*: Stiglitz, Joseph E., *loc.cit.*

⁶⁷ *Idem*.

⁶⁸ Faulend, Michael *et al.*, *op.cit.* (bilj. 58), str. 16.

zaključila da je Hrvatska spremna uvesti euro 1. siječnja 2023. te da će tako postati dvadeseta država članica europodručja.⁶⁹

3.4. ERM i ERM II

Europski tečajni mehanizam (dalje u tekstu: ERM)⁷⁰ nastao je 1979. godine u okviru Europskoga monetarnog sustava (dalje u tekstu: EMS) s ciljem stabilizacije nominalnih tečajeva i, posljedično, cijena među zemljama članicama tadašnje EEZ.

ERM je 1. siječnja 1999. godine, s uvođenjem eura i početkom treće faze EMU-a, zamijenjen tečajnim mehanizmom ERM II. Na početku su u tom mehanizmu sudjelovale dvije stare članice EU, Grčka i Danska. Grčka je pristupila europodručju 2001. godine, dok je Danska zadržala pravo korištenja klauzule izuzimanja (eng. opt-out clause).⁷¹ Nove države članice EU-a, koje su članicama postale nakon 2004. godine, potpisivanjem Ugovora o Europskoj uniji i Ugovora o funkcioniranju Europske unije obvezale su se sudjelovanju u tečajnom mehanizmu ERM II koji je jedan od temeljnih nominalnih konvergencijskih kriterija koje nove zemlje članice trebaju zadovoljiti kako bi nacionalne valute u konačnici zamijenile eurom.

Dakle, države koje još nisu uvele euro, nalaze se u tzv. drugoj fazi EMU-a koja završava uspješnim sudjelovanjem u ERM II, nakon čega zemlja uvodi euro i ulazi u treću, konačnu fazu, integracije u EMU. Ulazak u ERM II je dobrovoljan za sve članice EU-a izvan europodručja kada one same procijene da su spremne za pokretanje tog procesa, ali on se ne događa automatizmom, već je potrebna suglasnost različitih europskih tijela, ovisno o ocjeni ukupnog makroekonomskog, fiskalnog i financijskog stanja države. Pripreme za pristupanje tečajnom mehanizmu ERM II započinju konzultacijama s državama članicama europodručja i

⁶⁹Hrvatska ispunjava sve kriterije i spremna je za uvođenje eura 1. siječnja 2023., objavljeno 3. lipnja 2022.; Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja, dostupno na: <https://mingor.gov.hr/print.aspx?id=8813&url=print>, pristupljeno 13. kolovoza 2022.

⁷⁰ Deskar Škrbić, Milan; Ćorić, Tomislav: *Pristupanje europskom tečajnom mehanizmu ERMII: iskustva novih članica Europske unije i slučaj Hrvatske*; Družić, G., Šimović, H., Basarac Sertić, M. i Deskar-Škrbić, M. (ur.) (2020); Zbornik radova znanstvenog skupa Održivost javnih financija na putu u monetarnu uniju održanog 13. ožujka 2020. u Zagrebu; Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet i Hrvatska zaklada za znanost: Projekt „Održivost javnih financija na putu u monetarnu uniju“ IP-2016-06-4609; str. 252.-265., dostupno na: <http://web.efzg.hr/repec/financije/chapter2016.pdf>, pristupljeno 14. kolovoza 2022.

⁷¹ Klauzula koja omogućuje državi članici da određenu odredbu Ugovora ne primjenjuje ili da je primjenjuje s odgodom.

institucijama EU-a, a potom i s radnom skupinom (Euroskupina), pri čemu država članica obznanjuje svoje ciljeve glede sudjelovanja u tečajnom mehanizmu. Ako u tim razgovorima dobije podršku partnera iz EU-a, država članica može podnijeti zahtjev za sudjelovanje u tečajnom mehanizmu ERMII. Od trinaest novih zemalja članica EU-a njih sedam je sudjelovalo u tečajnom mehanizmu ERMII i do 2019. godine uvelo euro, a tri su zemlje izrazile interes za sudjelovanjem u ERM-u II i skorim pridruživanjem euro području. Hrvatska je u listopadu 2017. predstavila Strategiju za uvođenje eura kao službene valute u Hrvatskoj, a u srpnju 2019. također je uputila pismo namjere o ulasku u ERMII s ciljem da u tu fazu uđe u drugoj polovini 2020. godine.⁷²

⁷² V. *amplius*: Ćorić, Tomislav; Desker-Škrbić, Milan, loc.cit.

4. BANKOVNA UNIJA I EUROPSKA SREDIŠNJA BANKA

4.1. Bankovna unija – redizajn regulatornog i supervizijskog okvira EU-a

Bankovna unija predstavlja veliki dalekosežan redizajn regulatornog i supervizijskog okvira Europske unije u konceptualnom i provedbenom smislu te daje odgovor na globalnu financijsku krizu 2007./2008. godine i krizu europodručja.⁷³ 2010./2011. godine uspostavljen je centralizirani sustav regulacije, supervizije i sanacije banaka europodručja.⁷⁴ Istu čine sve države članice europodručja i one države članice EU-a koje mu se odluče priključiti, dok se države članice koje nisu u europodručju mogu priključiti istom uspostavom sporazuma o bliskoj suradnji⁷⁵, kao što je to slučaj s Hrvatskom i Bugarskom, o čemu će biti više riječi *infra*.

Cilj bankovne unije je uspostavljanje centraliziranog sustava nadzora i sanacije financijskih institucija na razini EU-a kako bi se, prvo, izbjegli potresi bankarskog sustava i sanacije na teret poreznih obveznika na razini pojedinih država članica EU-a, drugo, prelijevanje financijske nestabilnosti na ostale članice europodručja i potencijalno ugrožavanje cjelokupnog europskog financijskog sustava i treće, obnovila financijska stabilnost i potaknuo gospodarski oporavak i razvoj. Dakle, bankovna unija omogućuje bankama EU-a da postanu jače te osigurava njihov bolji nadzor. Razvojem financijske krize u dužničku krizu europodručja postalo je jasno da je državama europodručja zbog posebne međuovisnosti ipak potrebna dublja integracija bankovnog sustava, što odgovara Stiglitzovom stajalištu.⁷⁶ I EP je imao svoju ulogu u stvaranju bankovne unije. Naime, kao odgovor na plan o istinskoj ekonomskoj i monetarnoj uniji isti je 20. studenoga 2012. usvojio rezoluciju naslovljenu Prema istinskoj ekonomskoj i monetarnoj uniji s preporukama i za uspostavu stvarne bankovne unije. Donošenjem zakonodavnih akata o jedinstvenom nadzornom mehanizmu, jedinstvenom sanacijskom mehanizmu, sustavu osiguranja depozita, Direktivi o

⁷³ Bajakić, Ivana, op.cit. (bilj. 23), str.161.

⁷⁴ Idem.

⁷⁵ Idem.

⁷⁶ Stiglitz, Joseph E., op.cit. (bilj. 56).

oporavku i sanaciji banaka te četvrtoj Direktivi o kapitalnim zahtjevima tijekom 2013. i 2014. godine EP je dao znatan doprinos uspostavljanju stvarne bankovne unije.

Razmatrajući budućnost EMU-a postavlja se pitanje pruža li bankovna unija siguran sustav financijske stabilnosti?. Schoenmaker i Veron smatraju kako postoji razlog za „oprezni optimizam“⁷⁷ te je njihova analiza pokazala da se povećala financijska stabilnost kroz povećanu otpornost bankarskog sektora, provedene procese sanacija pojedinih banaka i provođenje jedinstvenih pravila, dok pri tome upozoravaju da nije raskinut začarani krug između banaka i javnih financija te da nije uspostavljeno pravo jedinstveno bankarsko područje u europodručju već da postoje prepreke u nacionalnim sustavima.⁷⁸

4.2. Tri stupa bankovne unije

Pravna osnova za osnivanje bankovne unije je članak 114. i članak 127. stavak 6. Ugovora o funkcioniranju Europske unije (dalje u tekstu: UFEU), a po svojem sadržaju, bankovnu uniju čine tri glavna stupa:

- a) jedinstveni nadzorni mehanizam (*Single Supervisory Mechanism- SSM*),
- b) jedinstveni sanacijski mehanizam (*Single Resolution Mechanism-SRM*),
- c) europski sustav osiguranja depozita (*European Deposit Insurance Scheme- EDIS*).⁷⁹

Prvi mehanizam izravno nadzire najveće i najvažnije banke europodručja, glavni cilj drugog mehanizma je uredna sanacija propalih banaka uz minimalne troškove za porezne obveznike i gospodarstvo, dok je treći element bio zakonodavni prioritet za 2021. godinu, ali je 2022.g. povučen.

⁷⁷ Schoenmaker, Dirk; Veron, Nicolas. (ur) (216) *European Banking supervision: The first eighteen months*, Bruegel Blueprint Series 25, str.6, preuzeto iz Bajakić, Ivana, op.cit. (bilj. 23), str. 162.

⁷⁸ *Idem.*

⁷⁹ Hrvatska narodna banka: *Što je bankovna unija*, dostupno na: <https://www.hnb.hr/-/sto-je-bankovna-unija->, pristupljeno 14. kolovoza 2022.

4.2.1. Jedinstveni nadzorni mehanizam (SSM)

Parlament i Vijeće postigli su u ožujku 2013. politički sporazum o uspostavi prvog stupa bankovne unije, jedinstvenog nadzornog mehanizma, koji obuhvaća sve banke u europodručju (SSM). Od studenoga 2014. jedinstveni nadzorni mehanizam djeluje u okviru Europske središnje banke (ESB)⁸⁰ i nadležan je za izravan nadzor najvećih i najvažnijih bankarskih grupa, dok nacionalna nadzorna tijela (u Hrvatskoj je to HNB) i dalje nadziru ostale banke, uz krajnju odgovornost ESB-a. Naime, sporazumom je utvrđeno da MU mora biti i bankovna unija, dok se tržišta moraju razvijati ravnomjerno, a rizici trebaju biti vrednovani na prostoru cijele EU kao što je to slučaj unutar pojedinih država. SSM uključuje primjenu novih supervizorskih financijskih standarda i postupaka uz veće kapitalne zahtjeve koji se primjenjuju na jedinstvenom tržištu, dok povećani kapitalni zahtjevi za banke uključuju pokrića za sistemske banke i strukturni sistemski rizik te pokriće za rizike oscilacija ponuda kredita.⁸¹

Kriteriji kojima se utvrđuje smatra li se određena banka važnom te stoga i predmetom neposrednog nadzora ESB-a navedeni su u Uredbi o jedinstvenom nadzornom mehanizmu i Okvirnoj uredbi o jedinstvenom nadzornom mehanizmu te se odnose na veličinu banke, njezinu gospodarsku važnost, prekogranične aktivnosti i potrebu za izravnom javnom potporom. Kako se mijenjaju kriteriji, mijenja se s vremenom i stvarni broj banaka pod izravnim nadzorom ESB-a, koji u bilo kojem trenutku može određenu banku klasificirati kao značajnu ako je to potrebno za dosljednu primjenu strogih nadzornih standarda.⁸² Danas je teško zamisliti nagle priljeve i odljeve kapitala te oscilacije kreditne i ukupne aktivnosti kao prije gospodarske krize 2008. godine. U slučaju pojave sličnih fluktuacija, regulatori imaju na raspolaganju makroprudencijalne mjere⁸³ Dakle, svako pretjerivanje ili suzdržavanje kod preuzimanja rizika moguće je regulirati mjerama kao što je propisivanje pokrića rizika instrumentima osiguranja ili kriterija odobrenja kredita, primjerice stavljanje u omjer duga ili

⁸⁰ V. *amplius infra* ad) 4.3.

⁸¹ Šonje, Velimir, *Euro u Hrvatskoj – za i protiv*, Arhivalitika, 2019, str. 214.

⁸² Šonje u svojoj knjizi kaže: „Voda je dobra, ali davi, vatra je dobra, ali prži. Tako je i s novcem. Bilo ga je previše i za razvijene zemlje čiji financijski nadzornici nisu prepoznali akumulaciju rizika u velikim bankama koje su poslovale širom Europe, a za čiji su nadzor bili odgovorni. “; *Idem*.

⁸³ Na razini EZ usklađuju se u okviru nove institucije – Europskog odbora za sistemski rizik (ESRB) koji je dio sustava ESB-a.; *Idem*, str. 215.

otplate kredita prema dohotku dužnika. Prije preuzimanja nadzornih dužnosti ESB je proveo sveobuhvatnu procjenu koja se sastojala od procjene kvalitete imovine i testova otpornosti na stres. Prema rezultatima tih testova objavljenih u listopadu 2014. godine pokazali su da je 25 od 130 obuhvaćenih banaka imalo manjak kapitala, a u skladu s tim testovima, određuju se kapitalni zahtjevi i prilagođavaju druge supervizijske mjere koje su banke dužne uzeti u obzir pri izradi plana oporavka. Prema planovima, banke moraju predvidjeti mjere spasa koje su bile dužne same poduzeti.⁸⁴

4.2.2. Jedinostveni sanacijski mehanizam (SRM)

EP i Vijeće EU-a postigli su u ožujku 2014. politički sporazum o uspostavi drugog stupa BU-e jedinstvenog sanacijskog mehanizma (SRM) donošenjem Direktive o oporavku i sanaciji banaka kojom su utvrđena nova pravila za raspodjelu tereta koja se primjenjuju u slučaju sanacije banaka. Njome su utvrđeni načini sanacije posrnutih banaka bez posezanja za sredstvima poreznih obveznika, a uz primjenu načela koja nalažu da gubitke moraju prvo pokriti dioničari i vjerovnici, umjesto da se pokrivaju državnim sredstvima⁸⁵. Kako je *supra* naznačeno, njegov je glavni cilj zajamčiti učinkovito upravljanje u slučaju propasti banaka u bankovnoj uniji uz minimalne troškove za porezne obveznike i realno gospodarstvo. *In brevi*, ako se financijska institucija, tj. banka koja se smatra ključnom za odvijanje tržišnih procesa, unatoč planovima prevencije, nađe u problemu, aktivira se jedinstveni sanacijski mehanizam, dakle, primjenjuje se sanacija umjesto postupka stečaja ili likvidacije, koji ostaju rezervirani samo za institucije bez ključnih funkcija za funkcioniranje tržišta.⁸⁶

Jedinstveni sanacijski mehanizam tvore dvije temeljne sastavnice: Jedinstveni sanacijski odbor (eng. Single Resolution Bord, SRB), koji provodi i financira sanacijske postupke. Započeo je s radom kao neovisna agencija EU-a u siječnju 2015. godine, a u punom opsegu djeluje od siječnja 2016.godine.⁸⁷ te ujedno upravlja drugom temeljnom sastavnicom SRM-a,

⁸⁴ *Idem.*

⁸⁵ Parlament je travnju 2019. donio zakonodavne postupke za izmjenu Direktive, u prvom redu kako bi se u nju uključili međunarodni standardi o sposobnosti pokrivanja gubitaka i dokapitalizacije, Magnus, Marcel, *loc.cit.*

⁸⁶ Šonje, Velimir, *op.cit.* (bilj. 81), str. 215. i 217., v. *amplius*: Šonje, Velimir, *op.cit.* (bilj. 81), str. 215. i 216.

⁸⁷ Prvu odluku o sanaciji donio je u lipnju 2017. u slučaju Banco Popular. Međutim, Jedinstveni sanacijski odbor odlučio je da neće poduzeti sanacijske mjere u slučaju banaka Banca Popolare di Vicenza i Veneto Banca u lipnju 2017., banke ABLV Bank AS i njezina društva kćeri ABLV Bank Luxembourg S.A. u veljači 2018. te

Jedinstvenim sanacijskim fondom⁸⁸, koji je osobito bitan kao izvor financiranja u slučaju da doprinosi dioničara i vjerovnika nisu dovoljni.⁸⁹

4.2.3. Europski sustav osiguranja depozita (EDIS)

U studenome 2015. godine predstavljen je zakonodavni prijedlog kojim se u bankovnu uniju želi uvesti još jedan element, točnije europski sustav osiguranja depozita (EDIS). Izvorni se prijedlog temelji na postojećim nacionalnim sustavima osiguranja depozita, a u njemu EK preporučuje postupno uvođenje europskog sustava osiguranja depozita.⁹⁰ Dakle, radi se o trećem stupu bankovne unije koji se aktivira isplatom osiguranih depozita do 100.000 eura u slučaju stečaja ili likvidacije banaka koje propadnu, a već u početku je zapeo u pregovorima. Naime, Njemačka je iskazala strah da bi objedinjavanje nacionalnih fondova osiguranja depozita u zajedničku blagajnu moglo otvoriti novo pitanje preraspodjele među državama članicama. U teoriji, njemački štediša (ne i punitelj i korisnik državnog proračuna) mogao bi postaviti pitanje zašto se sredstva koja je uplatio u njemački fond osiguranja depozita koriste za isplatu osigurane štednje u propalo banci u nekoj drugoj državi članici. Međutim, prema shemama o osiguranju depozita (eng. Deposit Guarantee Scheme Directive, DGDS), postoji mogućnost uzajamnog kreditiranja između nacionalnih fondova osiguranja depozita država članica na razini EU-a. Stoga je bilo jasno da će EDIS uključivati određene instrumente zaštite od preraspodjele kao što su dodatni zahtjevi za doprinosima u fond koji bi bili proporcionalni rizicima nacionalnih bankovnih sustava.⁹¹

U obraćanju o stanju EU u rujnu 2017. godine tadašnji predsjednik EK, Jean-Claude Juncker najavio je daljnje mjere za produblјivanje EMU-a koje su razrađene u Komunikaciji

banke AS PNB Banka u kolovozu 2019., Magnus, Marcel, *loc.cit.*, dostupno na: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/88/bankovna-unija>, pristupljeno 15. kolovoza 2022.

⁸⁸ Šonje, Velimir, *op.cit.* (bilj. 81), str. 216.

⁸⁹ Od srpnja 2021. Jedinstveni fond za sanaciju težak je otprilike 52 milijarde EUR. Uzimajući u obzir trenutačni godišnji rast osiguranih depozita, fond će u konačnici iznositi gotovo 70 milijardi EUR. U studenome 2020. Euroskupina se složila da će zajednički zaštitni mehanizam do početka 2022. biti uključen u Jedinstveni fond za sanaciju (u obliku kreditne linije iz europskog stabilizacijskog mehanizma, u slučaju potrebe), Magnus, Marcel, *loc.cit.*, dostupno na: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/88/bankovna-unija>, pristupljeno 15. kolovoza 2022.

⁹⁰ Prijedlog je zamišljen kako bi općenito bio troškovno neutralan za bankarski sektor (premda će rizičnije banke morati plaćati veće doprinose od sigurnijih banaka), a njime se također predlažu dopunska jamstva i mjere za smanjenje bankarskih rizika. U prosincu 2020. objavljen je radni dokument u vezi sa zakonodavnim prioritetima za 2021., među kojima je i *europski sustav osiguranja depozita*. Na sastanku na vrhu država europodručja u lipnju 2021. čelnici i čelnice ponovno su izrazili svoju potpunu predanost dovršetku bankovne unije te su pozvali Euroskupinu da bez odgode postigne dogovor o postupnom i vremenski razrađenom planu rada. Dostupno na: *Idem*.

⁹¹ Šonje, Velimir, *op.cit.* (bilj. 81), str. 216.-217.

Komisije.⁹² One se odnose na dovršetak bankovne unije i postupno uvođenje EDIS-a, daljnji razvoj ESM-a kroz kreiranje zajedničkog zaštitnog mehanizma u Jedinostveni fond za sanaciju te smanjivanje loših kredita⁹³. EK je u 2019. godini objavila Komunikaciju s analizom učinjenog na produbljenju EMU-a te odredila preostala područja djelovanja za dovršetak EMU-a koja uključuju jačanje međunarodne uloge eura, stabilizacijske funkcije fiskalne politike, te punu implementaciju bankovne unije i unije tržišta kapitala. Međutim, Christos Gortsos upozorava da postoje određene poteškoće u vezi funkcioniranja EMU-a i EDIS-a koje se u prvom redu odnose na poteškoće u formiranju EDIS-a. Naime, postoje brojne nacionalne diskrecije u sustavima osiguranja depozita, dok je sam sustav Jedinostvenog fonda za sanaciju još uvijek u fazi dovršavanja do kraja 2023. godine i nema potpunu financijsku konstrukciju za funkcioniranje u slučaju krize. Isto tako, Jedinostveni sanacijski odbor morat će upravljati s dva posebna fonda s različitim stupnjem dovršenosti, što će, zasigurno, dovesti do financijskih i operativnih poteškoća. Važno je osigurati naznačeni zaštitni mehanizam za povezane fondove kako ne bi došlo do njihovog urušavanja zbog međusobne povezanosti.⁹⁴ S druge strane, Schoenmaker upozorava da je predloženi sustav EDIS-a rizičan jer stavlja osiguranje depozita na EU razinu, a ostavlja provođenje politika protiv „moralnog hazarda“ na nacionalnim razinama. On smatra da je potrebno pažljivo identificirati udjele loših kredita banaka kroz određeno razdoblje, a za što je potrebno izdvojiti razdoblje tranzicije kod uvođenja EDS-a te, najvažnije, uz procjenu rizičnosti poslovanja banaka, potrebno je izraditi premiju za rizik za svaku državu članicu kroz procjenu provođenja određenih politika prema bankama, razine prava vjerovnika, dužine trajanja ovršnih postupaka u slučaju insolventnosti, labave politike rezerviranja te ekspanzivne politike stambenog financiranja. Uz naznačeno, zagovara ujedinjenje Jedinostvenog fonda za sanaciju i Europskog fonda za osiguranje depozita u zajednički fond.⁹⁵

Koliko god politike i mehanizmi EU-a nastoje raskinuti začarani krug između banaka i javnih financija na nacionalnim razinama država članica, on je i dalje sastavni dio cirkuliranja novčanog tijeka i funkcioniranja financijskog sustava svake države članice, što je pokazala i recentna pandemijska kriza. Shodno tome, sasvim je jasno kako je potreban odgovoran pristup javnim financijama i svjesnost nacionalnih vlada da je zaduživanje instrument koji se po mogućnosti koristi samo za razvojne projekte i to u iznimnim slučajevima kriznih stanja,

⁹² Bajakić, Ivana, *op.cit.* (bilj. 23), str. 161.-162.

⁹³ *Idem.*

⁹⁴ *Idem.*, str. 163.-164.

⁹⁵ *Idem.*, str. 164.

dok se, s druge strane, vrijeme stabilnih stanja koristi za saniranje deficita u proračunima.⁹⁶ Kako je *supra* naznačeno, EDIS je povučen 2022. godine iako je bio zakonodavni prioritet za 2021. godinu.

4.3. Europska središnja banka

Donošenjem zakonodavnih akata ESB-u je dodijeljena uloga u nadzoru europskih institucija. Osnovana je na temelju Ugovora o osnivanju Europske zajednice, sjedište joj je u Frankfurtu na Majni i središnja je institucija ekonomske i monetarne unije te je od 1. siječnja 1999. godine nadležna za monetarnu politiku u europodručju. Ugovorom o osnivanju Europske zajednice osnovan je i Europski sustav središnjih banaka (*European System Of Central Banks*; ESCB), poznat još kao i Eurosustav, čiji je temeljni zadatak provođenje monetarne politike u zoni eura, vođenje deviznih transakcija i upravljanje službenim rezervama zemalja europodručja te osiguranje učinkovitog sustava plaćanja. Nadalje, ESB ima za cilj učiniti euro stabilnim niskom inflacijom i provođenjem jedinstvene monetarne politike uz suradnju nacionalnih središnjih banaka.⁹⁷ ESB, kao i čitav Eurosustav koji obuhvaća sve središnje banke država u europodručju, temelji se na neovisnoj provedbi zadataka.⁹⁸ Od 4. studenog 2014. godine, ESB je nadležna za poslove vezane za bonitetni nadzor kreditnih institucija u okviru jedinstvenog nadzora mehanizma. Ona, uz navedeno, ima i savjetodavnu ulogu pri procjeni sanacijskih planova kreditnih institucija⁹⁹, no može se reći da je glavna uloga ESB-a monetarna uloga.

Tijela ESB-a nadležna za odlučivanje su Upravno vijeće, Izvršni odbor i Opće vijeće, dok ESSB-om upravljaju tijela ESB-a nadležna za odlučivanje.¹⁰⁰ Upravno vijeće donosi smjernice i odluke potrebne da bi se osiguralo obavljanje tih zadaća. Ono utvrđuje monetarnu politiku i donosi smjernice potrebne za njezinu provedbu, dok određene poslove može delegirati Izvršnom odboru koji je odgovoran za tekuće i svakodnevno poslovanje ESB-a,

⁹⁶ *Idem*, str. 165.

⁹⁷ Pezo, Vladimir *et al.*, *Pravni leksikon*, *op.cit.* (bilj. 1), str. 311.

⁹⁸ Primjerice, EZ i sve njezine institucije te ostale vlade država članica, dužne su poštovati to načelo i ne smiju utjecati na članove koji ih predstavljaju u tijelima ESB ili u tijelima njihovih središnjih banaka, a isto tako, Eurosustavu je zabranjeno davanje zajmova vladama ili institucijama EZ-a.; *Idem*.

⁹⁹ Rakić, Dražen, Europska središnja banka, Informativni članci o Europskoj uniji, Europski parlament, rujan 2022, dostupno na: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/13/europska-sredisnja-banka-esb->, pristupljeno 1. rujna 2022.

¹⁰⁰ *Idem*.

provodi monetarnu politiku u skladu sa smjernicama i s odlukama koje donosi Upravno vijeće, daje naputke nacionalnim središnjim bankama te priprema sastanke Upravnog vijeća. Opće vijeće treće je tijelo ESB-a nadležno za odlučivanje, ali samo dok postoje države članice EU-a koje još nisu prihvatile euro. Opće vijeće čine predsjednik i potpredsjednik ESB-a te guverneri nacionalnih središnjih banaka svih država članica EU-a.

Što se tiče ovlasti ESB-a, ona ima isključivo pravo odobriti izdavanje euronovčanica, a države članice mogu izdavati eurokovanice uz odobrenje ESB-a, u pogledu opsega izdanja. Ona donosi uredbе i odluke potrebne za obavljanje zadaća koje su povjerene ESB-u temeljem Ugovora i Statuta ESB-a te daje preporuke i mišljenja. U slučaju bilo kakvog predloženog akta EU-a mora se provesti savjetovanje s ESB-om, a nacionalna tijela se moraju s njom savjetovati u vezi nacrtā propisa iz područja njezine nadležnosti. Nadalje, ESB uz pomoć nacionalnih središnjih banaka prikuplja potrebne statističke podatke ili od nadležnih nacionalnih tijela ili izravno od gospodarskih subjekata. Statut ESB-a određuju instrumente kojima se ona može koristiti, a isto tako, ESB i nacionalne središnje banke mogu otvarati račune za kreditne institucije, javne ustanove i druge sudionike na tržištu te prihvaćati imovinu kao osiguranje. ESB može obavljati poslove na otvorenom tržištu i kreditne poslove te može tražiti minimalne pričuve. Na koncu, ESB može osigurati infrastrukturu i donijeti nadzorne politike radi osiguranja učinkovitog i pouzdanog klirinškog i platnog sustava. Također može uspostaviti odnose sa središnjim bankama i sa financijskim institucijama u drugim zemljama te međunarodnim organizacijama. U pogledu nadzorne funkcije ESB-a, od studenoga 2014. godine nadležna je za nadzor svih kreditnih institucija u državama članicama koje sudjeluju u jedinstvenom nadzornom mehanizmu, što podrazumijeva izravan nadzor za najveće banke i neizravan za ostale kreditne institucije. U toj funkciji blisko surađuje s drugim subjektima u Europskom sustavu financijskog nadzora (ESFS). ESB i nadležna nacionalna tijela država članica iz europodručja zajedno čine SSM, dok nadležna tijela država članica koje ne pripadaju europodručju mogu sudjelovati u SSM-u. ESB izravno nadzire najveće banke, dok nacionalna nadzorna tijela i dalje nadgledaju ostale banke. U sklopu svojih glavnih zadaća ESB i nacionalna nadzorna tijela dužni su provjeravati postupaju li banke u skladu s bankarskom regulativom EU-a i rano pristupiti rješavanju problema. ESB-u su na temelju drugih pravnih osnova dodijeljene i dodatne zadaće. Primjerice, Ugovorom o Europskom stabilizacijskom mehanizmu (dalje u tekstu: ESM), koji je na snazi od rujna 2012. godine, ESB-u su dodijeljene određene zadaće u vezi s odobravanjem financijske pomoći, koje uglavnom obuhvaćaju ocjene i analize. ESB ima savjetodavnu ulogu u ocjeni sanacijskih

planova kreditnih institucija u skladu s Direktivom o oporavku i sanaciji banaka te Uredbom o jedinstvenom sanacijskom mehanizmu. U okviru jedinstvenog sanacijskog mehanizma, ESB provodi analize kako bi ustanovio propada li određena kreditna institucija ili je vjerojatno da će propasti te o tome izvještava Europsku komisiju i Jedinstveni sanacijski odbor.¹⁰¹

EMU se, kao jedna od najvažnijih ciljeva EU, s pojavom velike svjetske financijske krize 2008. godine susrela s problemom krize eura jer je kriza u isto vrijeme pogodila i europodručje te ukazala na spremnost država članica i europskih političkih aktera da poduzmu sve što je u njihovoj moći kako bi očuvali taj najveći doseg u povijesti europske integracije – euru kao zajedničkoj valuti. Upravo je uloga ESB-a u tim pokušajima bila od presudne važnosti jer je ona bila nezaobilazna institucija bez koje se nije mogao “spasiti“ euro te koja je odigrala ključnu ulogu u trenutku kada je euro valjalo stabilizirati da bi se spriječilo urušavanje europodručja. Međutim, uloga ESB-a je pritom često bila na granici između stručnog i normativno ograničenog djelovanja te političkog balansiranja između različitih nacionalnih, nadnacionalnih i globalnih interesa ekonomskih i političkih sudionika.¹⁰² Stoga je ESB jedna od važnijih političkih institucija EU jer za glavni cilj ima zaštitu eura kao zajedničke valute u europodručju, a može se reći da je nadnacionalna monetarna institucija zadužena za provođenje jedinstvene monetarne politike EU u zajedničkom interesu država članica.¹⁰³ Opravdano ju je promatrati u kontekstu političkih institucija EU s obzirom na činjenicu da ekonomski problemi, posebice oni koji vode destabilizaciji europodručja, mogu imati drastične posljedice na sve države članice, dovodeći tako do društvenih i političkih problema koji pak mogu izazvati potpuni kolaps procesa europskog integriranja. Dakle, utjecaj ESB-a na cjelokupnu EU je nemjerljiv, ako se u obzir uzme činjenica da je ekonomska integracija europskih država daleko najrazvijenija integracija na europskom kontinentu koja podrazumijeva ne samo jedinstvenu monetarnu politiku nego zahtijeva i blisku koordinaciju općih ekonomskih i fiskalnih politika država članica.¹⁰⁴ Sve dok je EU primarno ekonomska integracija, čiji ekonomski problemi mogu djelovati na sve aspekte integriranja na europskoj razini, ESB će uz specijaliziranu ekonomsku i monetarnu ulogu imati i onu, ne manje važnu, političku ulogu.

¹⁰¹ *Idem.*

¹⁰² Čepo, Dario, *Političke institucije Europske unije*, Plejada, Zagreb, 2013, str. 159.

¹⁰³ *Idem.*

¹⁰⁴ *Idem.*, str. 165.

Stiglitz smatra da ESB, kao i sam euro, od nastanka ima greške i pita se: „je li dorastao ulozi: može li i hoće li voditi monetarnu politiku koja osigurava rast, stabilnost i zajednički prosperitet europodručja“¹⁰⁵ Smatra da postupanje ESB-a ponekad pokazuje ono što joj kritičari zamjeraju: greške u rukovođenju i nedostatak demokracije koji potkopava veliki europski projekt jer ono što ona čini češće je u skladu s interesima i stavovima bankara nego građana država kojima bi trebala služiti.¹⁰⁶ Nadalje, smatra da bi se ESB mogla prilagoditi tako da bude reprezentativnija te da bolje vodi računa o nužnim kompromisima, uključujući i one skrivene. Međutim, zaključuje da europodručje nije napravilo ni jedno ni drugo što duboko remeti ravnotežu pa čak i uz mandat ESB-a da se bavi samo inflacijom, a što nužno dovodi do toga da se tada više bavi inflacijom, a manje posljedicama za rast i zaposlenost.¹⁰⁷

In brevi, nameće se zaključak kako je u kratkoj povijesti ESB-a bilo skupih i pogrešnih procjena te uporabe njezine ogromne moći na način koji donosi više korist bankama i velikim silama EU-a, a na račun običnih građana i slabijih država, što bi zapravo trebalo zabrinjavati jer postoje drugačiji načini na koje se mogu organizirati središnje banke, pa i ESB – s drukčijim mandatima, drukčijim alatima te drukčijim upravljanjem, a što bi dovelo do boljeg funkcioniranja ekonomije i to posebno s gledišta većine građana.¹⁰⁸

¹⁰⁵ *Idem*, str. 147.

¹⁰⁶ *Idem*.

¹⁰⁷ *Idem*, str.162-163.

¹⁰⁸ *Idem*, str. 165.; O Stiglitzovoj kritici u pogledu ovlasti i postupanja ESB-a *V.amplius* u Stiglitz, Joseph E., *op.cit.* (bilj. 56), str. 147-171.

5. HRVATSKA I EURO

5.1. Monetarna povijest Hrvatske

01. srpnja 2013. Hrvatska je postala punopravna članica Europske unije sa svim pravima i obvezama koje iz tog članstva proizlaze, a pojedine su ovlasti prenesene institucijama Europske unije slijedom odredbi Ugovora o Europskoj uniji te Ugovora o funkcioniranju Europske unije kao i odredbi Ustava Republike Hrvatske iz glave VIII.¹⁰⁹ . Stoga je sasvim očekivano da je hrvatska izvršna vlast imala namjeru uvesti Hrvatsku u europodručje, odnosno uvesti euro kao službenu platežnu valutu. Proces raspada jugoslavenske monetarne unije dovršen je u prosincu 1991. godine kada je uvedena privremena valuta hrvatski dinar. Međutim, hiperinflacija naslijeđena iz Jugoslavije i dalje je obezvrjeđivala dohotke i utjecala na odgodu ekonomskog oporavka.¹¹⁰ Upravo je to obezvrjeđivanje novca bio glavni razlog oklijevanja hrvatskih vlasti s uvođenjem nove valute.¹¹¹ Prava nacionalna valuta uvedena je nakon znatnog pada, odnosno rušenja inflacije što se dogodilo u listopadu 1993. godine kada je poznati antiinflacijski program hrvatske vlade označio drugu bitnu prekretnicu u monetarnoj povijesti neovisne Hrvatske. U svibnju 1994. godine uvedena je hrvatska kuna kao hrvatska valuta, što je predstavljalo bitnu fazu u vrlo kratkom razdoblju nakon stjecanja neovisnosti mlade države u kojoj je još bjesnio Domovinski rat. Nakon tog razdoblja, u godinama koje su uslijedile (nakon 1993. i 1994. godine) dogodile su se druge važne stvari: velike banke koje su zbog naslijeđa socijalizma i Domovinskog rata ostale bez vlastitog kapitala morale su biti sanirane u razdoblju od 1995.-2000. godine; 1997./1998. godine uvedeno je osiguranje depozita koje su građani i poduzetnici imali u bankama; velike banke privatizirane su 2000. godine, dok je liberalizacija međunarodnih tokova kapitala izvedena u nekoliko koraka, od 2000. godine do ulaska Hrvatske u EU.¹¹²

Sasvim je jasno da se niti jedan od navedenih događaja ne može mjeriti s važnošću događaja iz '90- ih godina 20. stoljeća, a to je razvidno po tome što kasniji događaji nisu promijenili bit hrvatskog monetarnog sustava i tečajnog mehanizma iz 1993. godine bez

¹⁰⁹ *Ustav RH* je objavljen u „Narodnim novinama“ kao službenom glasilu RH, broj 56/90 do 5/14.

¹¹⁰ Šonje, Velimir, *op.cit.* (bilj. 81), str. 32.

¹¹¹ U to se vrijeme razmatrala mogućnost uvođenja bonova jer je stopa inflacije 1993. godine dosegla gotovo prag od gotovo 1% dnevno ili više od 30% na mjesečnoj razini. Stoga je hrvatska monetarna vlast očekivala da će kredibilitet državne potvrde o vrijednosti biti uništen visokom inflacijom kojoj se nije nazirao kraj.; *Idem.*

¹¹² *Idem.*

obzira što znanstvenici često postavljaju pitanja može li monetarni sustav, čiji su bitni dijelovi stari više od 25 godina, služiti hrvatskom gospodarstvu, odnosno hoće li uvođenje eura donijeti napredak, odnosno, što je ono bitno što je potrebno promijeniti.¹¹³ U javnom prostoru često se može čuti kako postoje propusti u korištenju monetarnog suvereniteta, pogodovanju uvoznim lobijima, precijenjenoj kuni, pristanku na kamatno ropstvo, iz kojih rasprava su niknuli mnogi suprotstavljeni stavovi o uvođenju eura u Hrvatskoj, što se ne smije zanemariti i o čemu će riječi biti *infra*.¹¹⁴

5.2. Kako je Hrvatska pristupila ideji uvođenja eura?

Nakon izlaska Hrvatske iz prekomjernog deficita 2017. godine¹¹⁵ stekli su se uvjeti da Vlada RH i HNB pristupe ostvarivanju obveze uvođenja eura, a koju obvezu je prihvatila ratifikacijom Europskog ugovora, odnosno ulaskom u EU.¹¹⁶ Donošenjem Zakona o potvrđivanju Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju između Republike Hrvatske i Europskih zajednica i njihovih država članica 2001. godine, donošenjem Rezolucije o pristupanju Republike Hrvatske Europskoj uniji 2002. godine, postizanjem konsenzusa parlamentarnih stranaka oko ovog strateškog državnog cilja 2004. godine, osnivanjem tijela za nadzor pregovora, deklariranjem načela i strategije pregovora s EU i u konačnici

¹¹³ Još od kraja 1993. godine u Hrvatskoj postoje kritikeri odabranog monetarnog sustava.; *Idem*, str.33

¹¹⁴ *Idem*.

¹¹⁵ O izlasku RH iz prekomjernog deficita. V. *amplius*: Hrvatska je u 2017. prvi put ostvarila financijski suficit, a time je konsolidirani dug države smanjen i iznosi 78,0% BDP-a; TEB Poslovno savjetovanje, Zagreb, 2018. dostupno na: <https://www.teb.hr/novosti/2018/hrvatska-je-u-2017-prvi-put-ostvarila-financijski-suficit-a-time-je-konsolidirani-dug-drzave-smanjen-i-iznosi-780-bdp-a/>, pristupljeno 10. rujna 2022.

¹¹⁶ Osnivanje saborskog Odbora za europske integracije u lipnju i otvaranje pregovora za Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju u prosincu 2000. godine, osnivanje Zajedničkog parlamentarnog odbora RH - EU 2004. i Nacionalnog odbora 2005. godine, početak pregovora s EU-om 2005. te njihov završetak 2011. godine, referendum o pristupanju te ratifikacija pristupnog ugovora u Saboru samo su neki važni politički događaji tijekom procesa pristupanja Republike Hrvatske Europskoj uniji. čija je kruna 1. srpnja 2013. – punopravno članstvo Hrvatske u Europskoj uniji, dostupno na: <https://www.sabor.hr/hr/europski-poslovi/sabor-u-procesu-pristupanja-eu-u-kronologije>, pristupljeno 6. rujna 2022.

ratificiranjem pristupnog ugovora, Hrvatski sabor odigrao je stožernu ulogu tijekom više od desetljeća napora u postizanju cilja - punopravnog članstva Hrvatske u EU.¹¹⁷

Krajem listopada 2017. godine hrvatskoj javnosti je predstavljen dokument pod nazivom Strategija uvođenja eura kao službene valute u Hrvatskoj (dalje u tekstu: Eurostrategija) koja je bila produkt političkog interesa Vlade RH i analitičkog rada stručnjaka u HNB-u, a koja je tada pokazala da će Hrvatska od uvođenja eura imati više koristi nego štete. Eurostrategija je prihvaćena na sjednici Vlade RH u travnju 2018. godine nakon čega se pristupilo neformalnim razgovorima s europskim partnerima radi osiguravanja potpore u trenutku hrvatskog apliciranja ulasku u ERM II koja se morala osigurati na razini Euroskupine.¹¹⁸ U vrijeme kada su pregovori započeli, Hrvatska je pokazivala visok stupanj spremnosti za ulazak u europodručje s obzirom da je već primjenjivala standarde bankovne unije u velikoj mjeri, dok je bankovni sustav bio integriran s područjem odakle su dolazile banke matice vodećih hrvatskih banaka. U to vrijeme, Hrvatska je ispunjavala sve kriterije iz Maastrichta (osim kriterija stabilnog tečaja, a što nije ni bilo moguće s obzirom da do tada nije aplicirala za ulazak u ERM II). Nakon dugotrajne svjetske gospodarske krize koja je trajala od 2008. godine, konačno je započela i financijska konsolidacija, a u dijelu pokazatelja tržišta rada i međunarodne investicijske pozicije, također je zabilježen rast. Napredak na navedenim područjima prepoznala je i EK koja je u izvješću o Hrvatskoj iz veljače 2019. godine predložila prijelaz Hrvatske iz kategorije prekomjernih makroekonomskih neravnoteža u kategoriju makroekonomskih neravnoteža.¹¹⁹

Uvođenju eura kao platežnog sredstva, odnosno službene valute u Hrvatskoj prethodilo je donošenje niz odluka Euroskupine, Vijeća EU, EP-a, EK-e, Vijeća za ekonomske i financijske poslove te ESB-a i to, kako je navedeno *infra*, a prije prikaza sadržaja Eurostrategije. Naime, na zahtjev hrvatskih tijela vlasti, ministri financija država članica europodručja, predsjednica Europske središnje banke te ministri financija i guverneri središnje banke Danske i Hrvatske sporazumno su odlučili hrvatsku kunu uključiti u ERM II. U postupku odlučivanja sudjelovala je i EK, a provedena su i savjetovanja s Gospodarskim i financijskim odborom.

¹¹⁷ *Idem.*

¹¹⁸ Euroskupina je zapravo tijelo koje je sastavljeno od ministra financija 19 država članica Eurozone, a sve su trebale u tom postupku podržati *pismo, tzv. aplikaciju*, koje je zadnji put na tu adresu poslano od strane Bugarske u lipnju 2018. godine kao države koja je prije Hrvatske uvela euro kao plaćevnu valutu.; Šonje, Velimir, *op.cit.* (bilj. 81), str. 229.

¹¹⁹ *Idem*, str. 229-230.

Kao prvi korak, Euroskupina je 16. lipnja 2022. godine potvrdila preporuku država članica europodručja Vijeću EU da Hrvatska uđe u europodručje. Ministri i ministrice složili su se s pozitivnom ocjenom EK-e i ESB-a da je Hrvatska ispunila konvergencijske kriterije. U preporuci je predloženo da Hrvatska uvede euro 1. siječnja 2023. godine. To je bio prvi korak u procesu kojim je Vijeće EU-a donijelo pravni akt kojim će se Hrvatskoj omogućiti da postane članicom europodručja.

Vijeće za ekonomske i financijske poslove EU na sjednici održanoj 17. lipnja 2022. godine na kojem je jedna od tema bila i Proširenje europodručja, donijelo je preporuku koja je bila prvi dio pravnog postupka kojim se Hrvatskoj omogućilo da postane članicom europodručja i koristi se zajedničkom valutom, eurom, od 1. siječnja 2023. godine. Time je konačno potvrđeno da će Hrvatska postati 20. država članica EU-a koja uvodi euro kao svoju valutu.¹²⁰ Vijeće je 12. srpnja 2022. godine donijelo tri konačna pravna akta koja su potrebna kako bi Hrvatska mogla uvesti euro 1. siječnja 2023. godine. Time se dovršio postupak u Vijeću kojim će se Hrvatskoj omogućiti da postane članicom europodručja i da od 1. siječnja 2023. godine upotrebljava zajedničku valutu EU-a, euro.¹²¹ Na istoj sjednici utvrđena je stopa konverzije između eura i hrvatske kune u iznosu od 7,53450 kuna za 1 EUR-o, što odgovara središnjem tečaju kune u tečajnom mehanizmu (ERM II).

5.2.1. Eurostrategija

Hrvatska je ulaskom u Europsku uniju na temelju Ugovora o pristupanju Republike Hrvatske Europskoj uniji preuzela obvezu uvođenja eura. Naime, e potpisivanjem Ugovora o pristupanju postala je stranka Ugovora o Europskoj uniji kao i Ugovora o funkcioniranju Europske unije i Ugovora o osnivanju Europske zajednice za atomsku energiju, što znači da se odredbe temeljnih ugovora EU-a primjenjuju i na Hrvatsku.

¹²⁰ Vijeće Europske unije, Vijeće za ekonomske i financijske poslove, 17. lipnja 2022., dostupno na: <https://www.consilium.europa.eu/hr/meetings/ecofin/2022/06/17/>, pristupljeno 7. rujna 2022.

¹²¹ Zbyněk Stanjura, češki ministar financija tada je rekao: „Želio bih čestitati svojem kolegi Zdravku Mariću i cijeloj Hrvatskoj na tome što su postali 20. zemlja koja se pridružila europodručju. Uvođenje eura nije utrka, već odgovorna politička odluka. Hrvatska je uspješno ispunila sve potrebne gospodarske kriterije te će od 1. siječnja 2023. plaćati u eurima“, Vijeće Europske unije, Priopćenje za medije: *Hrvatska će pristupiti europodručju 1. siječnja 2023.: Vijeće donijelo konačne potrebne pravne akte*, 12. srpnja 2022., dostupno na: <https://www.consilium.europa.eu/hr/press/press-releases/2022/07/12/croatia-set-to-join-the-euro-area-on-1-january-2023-council-adopts-final-required-legal-acts/>, pristupljeno 7. rujna 2022.

S obzirom da je uspostava ekonomske i monetarne unije čija je valuta euro definirana Ugovorom o Europskoj uniji iz 1992, Hrvatska je putem svog pristupnog ugovora preuzela obvezu uvođenja eura nakon što ispuni propisane uvjete kao i druge odredbe koje se odnose na države članice koje rabe zajedničku valutu.

Kako je *supra* u radu naznačeno, Eurostrategija je prihvaćena na sjednici Vlade RH u travnju 2018. godine (izradi ju je HNB) nakon čega se pristupilo neformalnim razgovorima s europskim partnerima radi osiguravanja potpore u trenutku hrvatskog apliciranja ulasku u ERM II koja se morala osigurati na razini Euroskupine.¹²²

Strukturno, Eurostrategija ima 6 cjelina u kojima su razrađeni svi elementi vezani za uvođenje eura u Hrvatsku, od koristi uvođenja eura, troškova koje taj proces donosi, pristupanje tečajnom mehanizmu ERMII, ispunjavanje kriterija konvergencije, dobivanje potvrde europskih institucija o ispunjavanju uvjeta za uvođenje eura, provedba ekonomske politike s ciljem ispunjavanja kriterija konvergencije i smanjivanja poteškoća u gospodarstvu, primjena dodatnih pravila i sporazuma država članica europodručja, operativne prilagodbe HNB-a povezane s pristupanjem Eurosustavu te ostale potrebne prilagodbe i naposljetku, odrednice za vođenje ekonomske politike u ublažavanju makroekonomskih i financijskih rizika uvođenja mjera.

Ista sadrži analizu ekonomskih koristi i troškova uvođenja eura, koja može poslužiti kao podloga za javnu raspravu i postizanje suglasja oko toga treba li Hrvatska što prije uvesti euro. Osim toga, opisane su procedure i potrebne prilagodbe za ispunjavanje uvjeta za uvođenje zajedničke valute i uspješno sudjelovanje u monetarnoj uniji u budućnosti. Dokument, iako ne navodi ciljani datum uvođenja eura, donosi neke strateške odrednice ekonomske politike u sljedećem razdoblju, koja će, osim izravnog doprinosa nastojanju da se ispune kriteriji za uvođenje eura, pridonijeti stvaranju uvjeta za održivu ekonomsku konvergenciju.¹²³ Prema sadržaju iste, razlog postojanja zajedničke valute u EU želja je za dubljom europskom integracijom, koja je u velikoj mjeri opravdana ekonomskim interesom. Stoga i uvođenje eura treba promatrati u širem kontekstu koji prelazi ekonomsku analizu iznesenu u ovom dokumentu.

¹²² Vlada RH i HNB zajednički su pripremile Eurostrategiju radi upoznavanja javnosti s procesom i učincima uvođenja eura kao službene valute u Hrvatskoj: Vlada Republike Hrvatske, Hrvatska narodna banka: *Strategija za uvođenje eura kao službene valute u Republici Hrvatskoj*, travanj 2018., dostupno na: <https://www.mingo.hr/public/documents/Eurostrategija%20-%20FINAL.pdf>, pristupljeno 7. rujna 2022.

¹²³ *Idem*, str. 9, dostupno na: <https://www.mingo.hr/public/documents/Eurostrategija%20-%20FINAL.pdf>, pristupljeno 7. rujna 2022.

U to vrijeme politička i ekonomska integracija između država članica nije bila jednolika, već se razlikovala po razinama. Većina država članica odabrala je veći stupanj integracije. Primjerice, velik se broj država članica potpisivanjem tzv. Schengenskog sporazuma dobrovoljno obvezao na viši stupanj integracije u području prelaska državnih granica i sigurnosti. Slično tome, većina država članica prihvatila je zajedničku valutu, dok neke nove države članice, iako su se ulaskom u EU obvezale u jednom trenutku prihvatiti euro kao službenu valutu, u to vrijeme još nisu ispunile tražene kriterije¹²⁴.

5.2.1.1. Glavni naglasci Eurostrategije

Eurostrategija prikazuje rezultate analize očekivanih koristi i troškova uvođenja eura u Hrvatskoj. Njome je utvrđeno kako su koristi od uvođenja eura trajne i relativno visoke, a troškovi su uglavnom jednokratni i niski te da će uvođenje eura smanjiti rizike za financijsku i makroekonomsku stabilnost te povoljno djelovati na uvjete financiranja, što bi trebalo ubrzati rast i ojačati otpornost gospodarstva. Radi se o opširnom dokumentu (bez popisa literature sadrži 81 stranicu) te će se stoga ovdje, *in brevi* prikazati glavne koristi i troškovi iste.¹²⁵ Autori Eurostrategije su nakon analize monetarne i ekonomske politike zaključili kako postoji veća korist od ulaska Hrvatske u europodručje. Naime, u njoj se navodi kako uvođenjem eura nestaje valutni rizik za građane, poduzeća i državu. Time se otklanja mogućnost valutne krize te se smanjuje rizik potencijalno skupih bankovnih i platnobilančnih kriza, a ulazak u europodručje jača zaštitne mehanizme u slučaju gospodarskih poremećaja dok će se kamatne stope i transakcijski troškovi smanjiti. Nestanak valutnog rizika povoljno će djelovati na premiju za rizik države, dok će se regulatorni trošak za banke znatno smanjiti, što će povoljno utjecati na razinu kamatnih stopa. Građani i poduzeća uštedjet će i na mjenjačkim poslovima i naknadama za prekogranična eurska plaćanja. Smanjenje transakcijskih troškova i veća usporedivost cijena potaknut će međunarodnu trgovinu i turizam te se očekuje pozitivan učinak na investicije, dok će niže kamatne stope povećati konkurentnost domaćih poduzeća i pružiti dodatan poticaj investicijama i zapošljavanju, a uklanjanje valutnog rizika pozitivno će utjecati na povjerenje međunarodnih ulagača prema Hrvatskoj i tako pogodovati privlačenju inozemnih izravnih

¹²⁴ *Idem.*

¹²⁵ *Idem*, str. 4.

ulaganja. Gubitak samostalne monetarne i tečajne politike ne čini znatan trošak za Hrvatsku. Visoka kreditna i depozitna euroizacija te dominacija banaka u stranom vlasništvu u domaćem bankovnom sustavu sužavaju prostor za aktivno korištenje monetarne i tečajne politike u Hrvatskoj. Monetarna politika ESB-a odgovarat će potrebama hrvatskog gospodarstva jer je Hrvatska ekonomski i financijski čvrsto integrirana s europodručjem te njezin poslovni ciklus uvelike slijedi kretanja u europodručju. Počne li poslovni ciklus ipak odstupati, HNB će žurno reagirati, dok će Vlada provoditi primjerenu fiskalnu politiku. Eurostrategija predviđa da će uvođenje eura neznatno utjecati na cijene, dok će nadzor nad procesom preračunavanja cijena ograničiti mogućnost njihova neopravdanog povećanja te da je stoga Hrvatska spremna započeti proces uvođenja eura. Naposljetku, istom je utvrđeno kako je Hrvatska spremna započeti proces uvođenja eura te se predviđa kako će makroekonomski fundamenti Hrvatskoj dati dobro polazište za sudjelovanje u tečajnom mehanizmu ERM II i ispunjavanje kriterija za uvođenje eura jer je procijenjeno da je Hrvatska dosegla visoku razinu realne i nominalne konvergencije promatraju li se nove države članice u trenutku ulaska u tečajni mehanizam. Dugogodišnja stabilnost cijena i tečaja te postignuti napredak u fiskalnoj prilagodbi upućuju na spremnost da se kriteriji konvergencije ispune brzo nakon ulaska u ERM II. Jačanje provedbe reforma i razborita fiskalna politika nužni su neovisno o cilju uvođenja eura. Takvom se politikom jača konkurentnost i smanjuju se makroekonomske neravnoteže, odnosno potiču se rast i zapošljavanje kao i otpornost gospodarstva na poremećaje.¹²⁶ Na koncu, istom su utvrđene mjere ekonomske politike koje će Hrvatska poduzimati s ciljem ispunjavanja kriterija za uvođenje eura potrebno je provoditi neovisno o uvođenju eura. Mjere ekonomske politike usmjerene na smanjenje fiskalnih ranjivosti, povećanje konkurentnosti i ublažavanje makroekonomskih neravnoteža povećat će otpornost hrvatskoga gospodarstva i smanjiti njegovu podložnost krizama, a ujedno će i poticajno djelovati na rast i zaposlenost. Stoga ih je potrebno provoditi neovisno o cilju uvođenja eura.

5.3. Ulazak Hrvatske u europodručje

Svjetska globalizacija u bitnom utječe na povezanost država više nego ikad jer smo postali globalno društvo koje ima sustav globalnog vladanja, iako nema globalnu vladu.

¹²⁶ O cjelokupnom sadržaju Eurostrategije V. *amplius*: dostupno na: <https://www.mingo.hr/public/documents/Eurostrategija%20-%20FINAL.pdf>, pristupljeno 7. rujna 2022.

Stiglitz smatra da se glas Europe mora čuti te, ako europski projekt uspije, čut će se bolje.¹²⁷ Smatra da iskustva europodručja nose važnu pouku ostatku svijeta jer se ne smije dopustiti da ekonomska integracija pretekne političku jer nema monetarne unije bez odgovarajuće političke integracije. Drži kako je pogrešna teza nekih ekonomskih stručnjaka koji tvrde da bi svi, odnosno gotovo svi trebali od europodručja imati koristi. Smatra da je stvarnost bila drugačija je Njemačka veliki dobitnik, dok su većina ostalih u europodručju, posebno u zemljama u krizi, veliki gubitnici te da je jasno kako europodručje nije dobro funkcioniralo: „gubici gubitnika znatno premašuju dobitke dobitnika.“¹²⁸ Međutim, među mnogim teorijama o uspješnosti nekog projekta prevlada ono logično: dobrobit građana zemlje u kojoj se provodi i to ne samo onih 1% najbogatijih već svih, i mladih i starijih. Za mlade u nekoj državi je najvažnije imati mogućnost ostvarivanja snova i život ispunjen nadom i ambicijama, dok je za dobrobit starijih građana bitno da se mogu časno umiroviti i imati minimum sigurnosti.¹²⁹

Upravo je stoga europodručje i njegov uspjeh važan u pogledu najvažnijeg cilja ekonomske politike – poboljšanja dobrobiti pojedinca i društva bez obzira što se u provedbi javljaju određene poteškoće, a euro je tu da stvori zajedničko blagostanje i solidarnost članica europodručja. Od 1. siječnja 2023. godine euro će biti službena valuta, pa je logično postaviti pitanje: u kojem smjeru ide monetarna politika, hoće li Hrvatska imati koristi ili štete ulaskom u europodručje? Ide li Hrvatska naprijed, je li ovaj trenutak za nju povijesni trenutak ili će možda ožiljci preostali nakon mnogobrojnih kriza još više produbiti krizu? Odgovore na ova pitanja institucionalno daje hrvatska Eurostrategija, ali i znanstvenici čije je područje monetarna politika.

Stoga, krenimo redom, od pozitivnih do negativnih posljedica ulaska Hrvatske u europodručje, a kako je to prikazano *infra*.

¹²⁷ Stiglitz, Joseph E., *op.cit.* (bilj. 56), str. 294.

¹²⁸ *Idem*, str. 295.

¹²⁹ *Idem*, str. 297.

5.3.1. Euro u Hrvatskoj: *pro et contra*¹³⁰

5.3.1.1. Pro

Eurostrategija¹³¹ nakon provedenih analiza pokazuje da će Hrvatska ostvariti znatne i trajne koristi od uvođenja eura: smanjit će se rizici za financijsku i makroekonomsku stabilnost, kao i kamatne stope i transakcijski troškovi, korištenje zajedničke valute pogodovat će jačanju trgovine s državama članicama europodručja i konkurentnosti izvoza, posebice turizma, a sve navedeno trebalo bi pridonijeti bržem gospodarskom rastu i rastu zaposlenosti, povećati obujam investicija i ojačati otpornost na financijske i gospodarske poremećaje.

U Hrvatskoj će koristi od prelaska na euro biti veće nego što je to bio slučaj u drugim državama članicama. Zbog visoke zaduženosti hrvatskih građana, gospodarstva i države u eurima, uklanjanje valutnog rizika za Hrvatsku predstavlja veću korist nego za države koje prije uvođenja eura nisu bile u jednakoj mjeri euroizirane. U hrvatskoj robnoj razmjeni i turizmu pridonosi očekivanim koristima od uvođenja eura. Dakle, najveća je korist od uvođenja eura uklanjanje valutnog rizika. Nadalje, uvođenjem eura smanjit će se rizik bankovne i platnobilančne krize. HNB, kao dio Eurosustava, bankama u slučaju likvidnosnih poremećaja moći će pozajmljivati eure u znatnom iznosu (što sada nije slučaj jer HNB ne kreira eure, već ih može plasirati samo na osnovi prethodno akumuliranih deviznih pričuva). Što se tiče zaduživanja i, posljedično, kamatnih stopa, a kako je već *supra* navedeno, manja premija za rizik koju plaćaju države članice europodručja trebala bi povoljno utjecati na uvjete zaduživanja svih domaćih sektora. S obzirom na to da su regulatorni troškovi za banke u Hrvatskoj trenutačno visoki zbog potrebe za ublažavanjem rizika koji proizlaze iz visoke kreditne i depozitne euroizacije, njihovo smanjenje omogućit će pad kamatnih stopa. Također, uvođenje eura pozitivno će utjecati na investicije. Povoljniji uvjeti zaduživanja poboljšat će konkurentski položaj domaćih poduzeća, čime će se otvoriti dodatan prostor za investicije i zapošljavanje. Istodobno, uklanjanje valutnog rizika pogodovat će rastu investicija. Uvođenjem eura nestat će i mjenjački troškovi zamjene kuna u eure i obratno, a naknade za prekogranična eurska plaćanja uvelike će se smanjiti, odnosno izjednačit će se s onima za nacionalna plaćanja, što će pogodovati svima koji će sudjelovati u međunarodnoj razmjeni. Stanovništvo i poduzetnici ostvarit će znatne uštede na mjenjačkim poslovima (tečajne razlike

¹³⁰ *lat.*, -za i protiv.

¹³¹ Vlada Republike Hrvatske, Hrvatska narodna banka, *op.cit.* (bilj. 122), dostupno na: <https://www.mingo.hr/public/documents/Eurostrategija%20-%20FINAL.pdf>, pristupljeno 7. rujna 2022.

i provizije mjenjačnicama) jer više neće postojati potreba za zamjenom kuna u eure i obratno, a s tim u vezi, nestanak mjenjačkih troškova, ali i veća transparentnost i usporedivost cijena zbog uvođenja zajedničke valute, pozitivno će se odraziti na vanjskotrgovinsku razmjenu i atraktivnost Hrvatske kao turističke destinacije. Uvođenje eura ojačat će zaštitu u slučaju gospodarskih poremećaja. Hrvatska će dobiti pristup Europskom mehanizmu za stabilnost, koji služi za pružanje pomoći državama koje se susreću s financijskim poteškoćama i po svom je obliku, mogućnostima i iznosima financijske pomoći mnogo izdašniji od mehanizma pomoći namijenjenog državama članicama koje još nisu uvele euro.¹³² Nedavna kriza europodručja pokazala je da ovaj zajednički zaštitni mehanizam, osim što izravno pomaže državama koje su pogođene šokom, pozitivno utječe na povjerenje financijskih tržišta prema svim članicama monetarne unije. Provođenjem razborite fiskalne politike Vlada bi trebala dodatno smanjiti neravnoteže u javnim financijama, čime bi se povećala otpornost gospodarstva, a provedba odgovarajućih strukturnih politika pridonijela bi uravnoteženom gospodarskom rastu i sprječavanju nastanka štetnih makroekonomskih neravnoteža što, dakle, predstavlja još jedan razlog za zauzimanje stajališta kako je ulazak u europodručje dobra odluka za Hrvatsku.

Velimir Šonje u svojem radu citiranom *supra* navodi kako su u 2019. godini kamatne stope u Hrvatskoj bile najniže u povijesti, pretežno zahvaljujući monetarnoj politici ESB-a (iako to nije središnja hrvatska banka) te je postalo jasno da će Hrvatska imati više koristi nego štete ako ESB postane i hrvatska središnja banka, odnosno ako se HNB definitivno uključi kao ravnopravna članica u monetarnu uniju, odnosno u europodručje¹³³ Također, ističe kako postoji još jedna korist od uvođenja eura koja je zaboravljena u Eurostrategiji, a odnosi se na glas hrvatskog guvernera u Upravnom vijeću ESB-a. To je bitno jer Hrvatska sama za sebe nije optimalno valutno područje, ali ono je organizirano tako da guverneri iz malih zemalja, kada ih rotacije dovede u položaj da imaju glas na Upravnom vijeću, uživaju mnogostruko veći udio u ukupnom broju glasova od udjela na temelju kapitalnog ključa.

¹³² Nedavna kriza europodručja pokazala je da ovaj zajednički zaštitni mehanizam, osim što izravno pomaže državama koje su pogođene šokom, pozitivno utječe na povjerenje financijskih tržišta prema svim članicama monetarne unije; dostupno na: *Idem*.

¹³³ Autor u citiranom radu na str.20. navodi: *Je li ipak korist od izgradnje brana i time prostora za pokretanje vlastitih monetarnih valova? Može li David biti veći od Golijata kada je novac u pitanju?*

5.3.1.2. Contra

Iako Eurostrategija sadrži iscrpno obrazložene prednosti uvođenja eura kao službene valute u Hrvatskoj, koji stav su zauzeli mnogi stručnjaci na području ekonomskih znanosti u izvršnoj vlasti i HNB-u te unatoč pregršt ekonomskih i političkih argumenata u prilog uvođenja eura u Hrvatskoj, ne može se zanemariti činjenica da mnogi u Hrvatskoj misle drugačije i to uglavnom s tri vrste argumenata: povijesno-filozofskim, monetarno suverenističkim i onim širim, ekonomskim.

Primjerice, konzervativni filozof, Borislav Ristić EU vidi kao “kraj povijesti“ u kojem se narodi odriču svoje slobode, a time se, uvođenjem eura smanjio prostor realizacije nacionalne slobode i vlastite povijesti, bez obzira temeljila se ona na dobrim ili lošim odlukama.¹³⁴ Ivan Lovrinović¹³⁵ implicitno koristi sličan povijesno-filozofski okvir koji smatra da je za realizaciju vlastitih monetarnih potencijala dovoljna naša moćna država koja može, zahvaljujući pametnoj i poštenoj vlasti usmjeravati novac u razvoj na najbolji mogući način, a što je Hrvatska do sada propustila učiniti.¹³⁶ Maruška Vizek u mnogobrojnim javnim nastupima iskazuje svoje stajalište kako se ne treba olako odreći fleksibilnog tečaja kao instrumenta makroekonomskog prilagođavanja. Smatra kako Hrvatska nije dovoljno konkurentna da bi mogla uvesti euro te da bi slabija domaća valuta mogla pomoći ekonomskom prilagođavanju u sljedećoj krizi jer bi bez tečajnog amortizera moglo doći do vala iseljavanja zbog pada plaća i zaposlenosti.¹³⁷ U jednom od TV nastupa Maruška Vizek rekla je kako 2023. godina nije dobra godina za uvođenje eura jer hrvatsko gospodarstvo strukturalno nije spremno za takav potez te da možda hrvatska ispunjava uvjete konvergencije kako bi se euro uopće mogao uvesti, ali da je stanje našeg gospodarstva loše, čemu doprinosi neprovođenje strukturnih reformi, vrlo nizak rast proizvodnosti rada, izostanak vidljive konvergencije dohodaka, izostanak strukturne konvergencije te da bi hrvatsko gospodarstvo bilo što sličnije onima u europodručju.¹³⁸ Mladen Vedriš također nije zagovornik uvođenja eura u Hrvatsku što ističe u mnogim javnim nastupima te je tako u jednom od njih rekao kako

¹³⁴ Šonje, Velimir, *op.cit.* (bilj. 81), str. 266.

¹³⁵ Prof. dr. sc. Ivan Lovrinović zaposlen je na Ekonomskom fakultetu u Zagrebu na Katedri za financije; dostupno na: <https://www.efzg.unizg.hr/katedre-29721/financije/clanovi-30910/prof-dr-sc-ivan-lovrinovic/30912>, pristupljeno 10. rujna 2022.

¹³⁶ *Idem.*

¹³⁷ Šonje, Velimir, *op.cit.* (bilj. 81), str. 267.

¹³⁸ Vizek, Maruška: *Hrvatska nije spremna za euro*, Tportal.hr, 14. rujna 2021., Dostupno na: <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/maruska-vizek-hrvatska-nije-spremna-za-euro-20210914>, pristupljeno 10. rujna 2022.

euro neće dovesti do veće razine porasta cijena, ali suština kod uvođenja eura je ono o čemu se najmanje govori - kako će utjecati na poslovanje gospodarstva, pojedine industrijske grane, pojedine grane ekonomije u cjelini.¹³⁹ Velimir Šonje o takvim stajalištima navodi da se stječe se dojam kako postoji kamen mudraca koji vide nacionalno osviješteni monetarni ekonomisti. Oni euru govore – glasno ne.¹⁴⁰ No, postoje i moguće negativne strane ulaska Hrvatske u europodručje. Jasno je da se u različite asocijacije ne srlja kao „guske u magli“¹⁴¹ te da oprez u pogledu pristupanja europodručju nije iracionalan s obzirom da je gospodarska kriza koja je započela 2008. godine razotkrila nedostatke koji su u početku ugrađeni u funkcioniranje monetarne unije. Ako se želi imati demokratski održivu monetarnu uniju i jedinstveno tržište koje djeluje na području EU-a, nužno je imati fiskalne transfere ili institucije koje pomažu restrukturiranje dugova prezaduženih država uz koordinaciju ekonomskih politika i mjera za financijsku stabilnost i stabilnost tokova kapitala. Nobelovac Stiglitz već je niz godina oštar kritičar zajedničke europske valute eura, posebno načina na koji je ta valuta uvedena te načina na koji se europski političari odnose prema njoj. O tome je često pisao i govorio, a svoja razmišljanja o tome što je glavni problem eura objavio je u *supra* citiranoj knjizi koja je izazvala veliku pozornost stručne, ali i šire javnosti.¹⁴² Smatra da euro na sadašnji način ne može funkcionirati te da može uništiti EU. Po njegovu mišljenju jedna od najvećih snaga Europe jest njezina raznolikost, ali da to predstavlja veliki problem za euro jer ta raznolikost traži da se valuta u raznim dijelovima Europe ponaša različito, prema lokalnim potrebama. Smatra da kod zajedničke valute kamatne stope moraju svugdje biti jednake, a to znači da pojedine države ne mogu te stope mijenjati prema potrebama svojih ekonomija. Zbog toga drži da je nužno imati institucije koje će svojim djelovanjem pomoći

¹³⁹ Upitan hoće li euro doprinijeti kvaliteti ekonomije, Mladen Vedriš odgovorio je: „Nisam optimist. - Za mene je još uvijek pravi čas da prvenstveno Vlada naruči od ozbiljne adrese, recimo, Ekonomskog instituta, sektorsku analizu kako će utjecati euro, od turizma, IT-a, drvne industrije, na pojedine sektore. Ako je, recimo, Malta bila spremna učiniti takav jedan napor, svaka država napravila je ozbiljnu analizu što znači uvođenje eura za konkurentnost njene ekonomije, zapošljavanje, izvoz... Kad dobijemo takav dokument, onda me pitajte ima li euro smisla ili nema“, dostupno na: <https://www.vecernji.hr/vijesti/ekonomski-strucnjak-o-uvodenju-eura-cijene-nece-dodatno-rasti-sustina-je-ono-o-cemu-se-najmanje-govori-1556049>, pristupljeno 10. rujna 2022.

¹⁴⁰ Šonje, Velimir, *op.cit.* (bilj. 81), str. 266.

¹⁴¹ *Stjepan Radić* izrekao je svoj najpoznatiji govor, zaključen rečenicom “Ne srljajte kao guske u maglu”, na zasjedanju Središnjeg odbora Narodnog vijeća u Zagrebu 24. studenog 1918. godine. Hrvatski sabor 29. listopada iste godine donio odluku o raskidanju svih državnopravnih veza s Austro-Ugarskom Monarhijom te uspostavi Države Slovenaca, Hrvata i Srba na čelu s Narodnim vijećem s namjerom ujedinjenja s Kraljevinom Srbijom. Stjepan Radić je također bio svjestan neizbježnosti unije sa Srbijom, no zahtijevao je da se prethodno dogovore uvjeti pod kojim će se ono obaviti. *Nesrljanje u maglu*, dakle, nije upozorenje da se uopće ne udružuje sa Srbima, nego da se prethodno osigura, kako ne bi došlo do srpske hegemonije u novoj državi. dostupno na: <https://povijest.hr/nadanasnjidan/zasto-je-stjepan-radic-zapravo-rekao-ne-srljajte-kao-guske-u-maglu-1918/>, pristupljeno 10. rujna 2022.

¹⁴² Stiglitz, Joseph E., *op.cit.* (bilj. 56).

državama kojima zajednička politika eura ne odgovara, dok je jasno da je Europa uvela euro, iako istodobno nije formirala te institucije. Smatra da je kriza eura istodobno i politička i ekonomska jer se te dvije stvari ne mogu odvojiti. Euro je uveden na temelju neoliberalnog shvaćanja da tržišta uvijek djeluju efikasno, a to je političko, a ne ekonomsko razmišljanje. Ističe da je euro uveden na brzinu, nepotrebno rano, jer nije bilo stvarne potrebe da se njime riješe neki ekonomski problemi, a uveden je zato što su europski vođe vjerovali da će euro potaknuti rast. No ti političari nisu imali snage – kada su uvodili euro – istodobno uvesti potrebni sustav integrirane fiskalne unije unutar koje će institucije europodručja rješavati krize što ih euro izaziva u pojedinim zemljama. Stoga smatra da, zbog nedostatka tih institucija, euro stalno rađa krize te da za taj problem postoje samo dva rješenja: ili uvesti nove propise i institucije koje bi euro pretvorile u uistinu zajedničku valutu s jedinstvenom europskom politikom ili treba euro ukinuti.¹⁴³

5.4. Teška pitanja o uvođenju eura u Hrvatsku

Zakon o uvođenju eura kao službene valute u Republici Hrvatskoj objavljen je 20. svibnja 2022. u "Narodnim novinama", broj 57/22 i 88/12, a stupio je na snagu 15. srpnja 2022. godine kao prvog dana od dana objave Odluke Vijeća EU, broj 2022/1211 od 12. srpnja 2022. o usvajanju eura u Hrvatskoj 1. siječnja 2023. godine u Službenom listu Europske unije, osim članaka (13., 16., 17., 25. do 31., 39. do 41., 54. do 59., 64. do 68., 88. i 92.) koji stupaju na snagu na dan uvođenja eura. Citiranim Zakonom se uređuje uvođenje eura kao službene valute u Republici Hrvatskoj, pravila za preračunavanje, opskrba i zamjena gotovog novca kune za gotov novac eura, dvojni optjecaj, dvojno iskazivanje, primjena načela neprekidnosti pravnih instrumenata, proračuni, financijski planovi, poslovne knjige, financijski izvještaji i porezi u procesu uvođenja eura, nadzor nad primjenom Zakona te prekršajne odredbe.

Rasprava o prednostima i nedostacima uvođenja eura kao službene valute zahtjeva, osim poznavanje citiranog Zakona, uvažavanje relevantnih činjenica i povijest monetarne

¹⁴³ *Idem.*

unije, no često u javnoj raspravi dominira površnost u analizi tih činjenica i klišeja¹⁴⁴ na temelju kojih dolazi do prebrzih opredjeljenja, svrstavanje u grupe „za i protiv-*pro et contra*“.

Dio stručne javnosti koji se protivi uvođenju eura podsjećaju na skori raspad europodručja, na inflaciju, gubitak suvereniteta ili neuspjeh Hrvatske koja ne može pripadati grupi uspješnih država te koji tvrde kako su Nijemci u miru uz pomoć eura ostvarili ono što nisu uspjeli ratom, da je euro neoliberalna konstrukcija izmišljena u laboratorijima banaka ili velikih korporacija, da će euro uništiti nekonkurentnu državu poput Hrvatske, da su euro izmislile europske elite koja nema demokratski legitimitet, da se niti jedna pametna država ne odriče bitnih dijelova svog suvereniteta, da će građani uvođenjem eura dobiti samo veće cijene, ne i plaće, *et al.*¹⁴⁵ S druge strane, oni koji su za uvođenje eura fatalistički upućuju na činjenicu da je Hrvatska mala država te time nesposobna za samostalno vođenje politike, što dokazuju tvrdnjom kako Hrvati štede u eurima i ne vjeruju vlastitoj valuti (dakle, već su se opredijelili za euro), postavljaju pitanje „čemu plaćati troškove konverzije valuta posebice u državi čije gospodarstvo pretežno ovisi o turizmu“, tvrde da će moguća nova gospodarska kriza uništiti Hrvatsku, da neće biti novaca za isplatu mirovina, da se bez eura Hrvatska neće moći razvijati, da će se uz euro lakše uspoređivati cijene, da će kamatne stope biti niže, odnosno da će se zbog svega navedenog povećati ulaganja.¹⁴⁶

Kao odgovor na navedene klišeje Velimir Šonje daje svoje stajalište te navodi kako gotovo u svim klišejima postoji „zrno istine.“ Smatra da Hrvatska doista mora voditi računa o konkurentnosti gospodarstva, slijedom čega se rasprava o valuti mora voditi tako da se razjasni kako monetarna politika utječe na proizvodnju i zaposlenost, a to je njezin krajnji cilj pa i onda kad se u prvi plan istakne niska inflacija koja nije cilj sama sebi već sredstvo za postizanje održivog rasta i otvaranje novih radnih mjesta. Nadalje, smatra da je prilikom konverzije domaće valute u euro potrebno kontrolirati efekt zaokruživanja cijena jeftinih stvari prema gore kako bi se izbjegla inflacija koja može ugroziti životni standard građana, no ističe kako bi bilo naivno misliti da se europodručje ne može raspasti, što može izazvati različite reakcije jer svaka država u takvim situacijama vodi brigu o interesu svojih građana. Također, upozorava da hrvatski građani najveći dio svoje štednje drže u eurima što

¹⁴⁴ U prenesenu značenju, izraz ili postupak koji se prečesto ponavlja; ono što je otrcano, izlizano; obrazac, kalup.; klišej, Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021, <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=31932>, pristupljeno 14. listopada 2022.

¹⁴⁵ Šonje, Velimir, *op.cit.* (bilj. 81), str. 20.

¹⁴⁶ *Idem.*

ograničava slobodu domaće monetarne politike i ukazuje na usku ovisnost financijskih i gospodarskih tokova o onima u EU-u zbog čega je za hrvatsko gospodarstvo već u ovom trenutku važnije što radi ESB nego što radi HNB¹⁴⁷. Slijedom naznačenog, može se izvesti zaključak da stvari nisu crno-bijele te da se o ovoj temi ne može razgovarati samo kroz suverenističku perspektivu¹⁴⁸ kao da je Hrvatska osamljeni otok jer je svaka država, pa i ona najmoćnija, na različite načine uklopljena u međunarodne okvire, a građani masovno putuju, kupuju, prenose imovinu preko državnih granica *et al.* Stoga je to relevantan okvir za uvođenje eura kao službene valute u Hrvatskoj¹⁴⁹

Ivana Bajakić, Marta Božina Beroš te Ivana Parać-Vukomanović u radu pod nazivom „The inbetweeners in the banking union: Insights from the experience of ECB-CNB close cooperation „¹⁵⁰ ističu kako se ne može zanemariti da percepcija koju imaju hrvatski suverenisti i njihovi istomišljenici u odnosu na euro predstavlja paradoksalni patriotizam zbog toga što su tvrdnje o odanosti nacionalnim simbolima kao što je i nacionalna valuta u proturječju s dugotrajnim financijskim ponašanjem Hrvata koji uglavnom svoje štednje drže u eurima.¹⁵¹

5.5. Suradnja ESB-a i HNB-a

Na sjednici EK-e održanoj 10. srpnja 2020. godine pozdravljena je odluka da se bugarski lev i hrvatska kuna uključe u tečajni mehanizam ERMII, kao i odluku Upravnog vijeća ESB-a o bliskoj suradnji s objema zemljama, koja obilježava njihov ulazak u bankovnu uniju. Odluka sudionika u mehanizmu ERM II predstavlja važnu prekretnicu u nastojanjima Bugarske i Hrvatske da se pridruže europodručju. Da bi ispunile uvjete za uvođenje eura, obje države članice morale su najmanje dvije godine sudjelovati u mehanizmu bez ozbiljnih napetosti, prije svega bez devalvacije središnjeg valutnog tečaja u odnosu na euro na vlastitu

¹⁴⁷ *Idem*, str. 20. i 21.

¹⁴⁸ Hrvatska stranka Hrvatski suverenisti su protivnici uvođenja eura kao službene hrvatske valute te su s tim vezi pokrenuli postupak prikupljanja potpisa za referendumsku inicijativu, ali isti nije održan zbog nedostatka potrebnog broja potpisa građana. Večernji list, *Suverenisti započinju s prikupljanjem potpisa za raspisivanje referenduma: Uvođenje eura će dodatno ugroziti standard građana*, 8. rujna 2021, dostupno na: <https://www.vecernji.hr/vijesti/suverenisti-zapocinju-s-prikupljanjem-potpisa-za-raspisivanje-referenduma-uvodenje-eura-ce-dodatno-ugroziti-standard-gradana-1521678>, pristupljeno 8. rujna 2022.

¹⁴⁹ Šonje, Velimir, *op.cit.* (bilj. 81), str. 22.

¹⁵⁰ Teze iz rada su prezentirane na konferenciji u Parizu održanoj 2021. godine – rad još nije objavljen u pismenom obliku.

¹⁵¹ *Idem*.

inicijativu, dok je EK na određeni način bila zadužena na daljnje poticanje i podupiranje nastojanja bugarskih i hrvatskih tijela da dovrše postupak pridruživanja europodručju.¹⁵² O suradnji ESB-a i HNB-a kao nacionalne banke Hrvatske te Bugarske pisala je Ivana Parać Vukomanović u radu „*Legal challenges related to close cooperation – Croatian experience*”¹⁵³ Ona je primarno fokusirana na nacionalnu legislativu, ali također opisuje sveobuhvatnu procjenu pet hrvatskih banaka, što je bio preduvjet za uspostavu bliske suradnje ESB-a i HNB-a. U radu pojašnjava razloge, pravne temelje (zakonske temelje) i uvjete za uspostavu bliske suradnje između ESB-a i HNB-a. Smatra da je uspostava bliske suradnje između ESB-a i HNB-a, i primjerice Bugarske narodne banke, presedan koji će vjerojatno služiti kao primjer nacionalnim bankama iz država koje nisu članice europodručja, a koje će na taj način moći donijeti zaključak o koristima i rizicima bliske suradnje.¹⁵⁴

Činjenično gledajući, 24. lipnja 2020. godine Upravno vijeće ESB-a usvojilo je Odluku o uspostavi bliske suradnje između ESB-a i HNB-a kojom je određeno da će suradnja započeti dana 1. listopada 2020.¹⁵⁵ Uz ostale konvergencijske kriterije, za Hrvatsku i Bugarsku¹⁵⁶ postavljen je i dodatni uvjet: uspostava bliske suradnje između ESB-a i HNB-a, odnosno Bugarske narodne banke. Bliska suradnja je modalitet u kojem država koja nije članica europodručja može sudjelovati u SSM-u kao prvom stupu bankovne unije¹⁵⁷. ESB je ujedno i tijelo koje vrši superviziju nad radom nacionalnih središnjih banaka te dodatnu harmonizaciju u provedbi legislative na području bankovne unije i monetarne politike, a nakon svjetske

¹⁵² Europska komisija, Priopćenje za tisak, 10. srpnja 2020., Bruxelles, dostupno na: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hr/ip_20_1321, pristupljeno 3. rujna 2022.

¹⁵³ Parać Vukomanović, Ivana, *EU Financial regulation and markets: beyond fragmentation and differentiation*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2021, str. 66-78.

¹⁵⁴ *Idem*, str. 66.

¹⁵⁵ *Idem*, str. 75.

¹⁵⁶ Početkom lipnja Sofija je predstavila konkretan plan za uvođenje eura, s 1. siječnja 2024. godine koji je identificiran kao dan promjene valute. Šanse da taj plan postane stvarnost nisu nerealne. Bugarska ispunjava sve formalne kriterije za pridruživanje zoni zajedničke europske valute. Proračunski deficit, državni dug i stopa inflacije danas su čak i iznad kriterija propisanih za ulazak u euro. Valuta zemlje, lev, već je vezan za euro. 2020. godine Bugarska (6,9 milijuna stanovnika) pridružila se Hrvatskoj (četiri milijuna stanovnika) postajući dijelom europskog tečajnog mehanizma (ERM II) i Europske bankarske unije. To znači da je put do eura nepovratan. Doduše, usvajanje eura obaveza je svake članice Europske unije (osim Danske koja se na početku izborila za zadržavanje valute), ali sada kada je postupak pokrenut čak ni Europska središnja banka više nema mogućnost veta. Može se raspravljati samo o preciziranju datuma. Bugarsko usvajanje eura, piše njemački magazin Der Spiegel, označilo bi prvo proširenje eurozone od pridruživanja Litve 2015., čime bi Bugarska postala 19. članica zajedničke valutne zone. Spiegel, koji u svojoj priči zbunjujući izostavlja Hrvatsku iako je za datum ulaska u eurozonu odredila siječanj 2023., što je godinu dana ranije od Bugarske, sada postavlja pitanje: ima li doista smisla za novu članicu eurozone prihvatiti zemlju koja ima trajne probleme s korupcijom, pranjem novca i financijskim nadzorom? Dostupno na: <https://www.jutarnji.hr/globus/politika/strah-od-ulaska-bugarske-u-eurozonu-je-li-najslabija-clanica-zrela-za-zajednicku-valutu-15108943>, pristupljeno 5. rujna 2022.

¹⁵⁷ Parać Vukomanović, Ivana, *op.cit.* (bilj. 153), str. 67.

gospodarske krize koja je započela 2008. godine. Standardi bankovne supervizije variraju unutar država članica. Posljedično, zbog različitih standarda primijenjenih od strane nacionalnih supervizora, razina spremnosti na stres uzrokovan globalnom financijskom krizom utjecao je na otpor bankovnog sektora koji je uvelike varirao među državama članicama, što je potvrdilo tezu da je potrebna visoka razina harmonizacije u superviziji bankovnog sektora u EU. Sve navedeno je vodilo uspostavi SSM-a, koordiniranog od strane ESB-a.¹⁵⁸ Bliska suradnja između ESB-a i nacionalnog tijela države članice čija valuta nije euro može biti uspostavljena u skladu s člankom 7. SSM Regulacije (*Council Regulation (EU)*, No 1024/2013¹⁵⁹), a pravna podloga za uspostavu suradnje jest odluka usvojena od strane ESB-a i objavljena u službenom glasilu EU. Međutim, prije usvajanja ovakve odluke, bilo je potrebno zadovoljiti bitan uvjet: država članica je bila dužna izvijestiti ostale države članice, *EK, ESB-u i EBA-u (European Banking Authority)* te podnijeti zahtjev za uspostavu bliske suradnje s ESB-om, koji uvjet je ispunjen dana 27. svibnja 2019. godine kada je Hrvatska podnijela službeni zahtjev ESB-u za uspostavu bliske suradnje HNB-a i ESB-a. S tim u vezi Hrvatska se na određeni način obvezala, odnosno potvrdila svoju obvezu postupanja u skladu sa smjernicama i zahtjevima ESB-a te istoj omogućila dostupnost svih bitnih činjenica o hrvatskim kreditnim institucijama u slučaju da ih ESB zatraži, a u svrhu sveobuhvatne procjene istih. Provedba ovih zadataka povjerena je HNB-u¹⁶⁰

Uz to, Zakon o dopunama Zakona o kreditnim institucijama (*Credit Institutions Act*)¹⁶¹ uveo je značajne promjene u hrvatsko zakonodavstvo. Člankom 11.a uvedena je obveza HNB-a da se pridržava smjernica i zahtjeva izdanih od strane ESB-a te da usvoji sve mjere vezane uz kreditne institucije koje zahtijeva ESB. Druga značajna novela jest da su sve pravne radnje i akti usvojeni od strane ESB-a u skladu sa SSM Regulacijom direktno primjenjive u Hrvatskoj, dok članak 11.b omogućuje ESB-u sveobuhvatnu procjenu hrvatskih banaka.¹⁶² Sveobuhvatna procjena ESB-a, odnosno pozitivan ishod iste, jedan je od preduvjeta bliske suradnje u SSM Regulaciji. Sastoji se od 2 dijela: a) asset quality review (AQR; pregled kvalitete imovine) i b) stres testa (testiranje otpornosti na stres).¹⁶³ Takvoj sveobuhvatnoj procjeni bile su podvrgnute Zagrebačka banka, Privredna banka, Erste banka, OTP banka te

¹⁵⁸ *Idem*, str. 67. i 68.

¹⁵⁹ *Idem*.

¹⁶⁰ *Idem*, str. 69.

¹⁶¹ Objavljen je u Narodnim novinama, broj 70/19.

¹⁶² Parać Vukomanović, Ivana, *op.cit.* (bilj. 153), str.70.

¹⁶³ *Idem*.

Hrvatska poštanska banka. Nadalje, hrvatski parlament je na sjednici održanoj 18. prosinca 2020. godine donio Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o kreditnim institucijama (Narodne novine, broj 146/2020, *eng. Amendments to the Credit Institutions Act*). Druge dopune, odnosno izmjene Zakona o kreditnim institucijama uvele su nove mogućnosti za ESB u pogledu procjene hrvatskih kreditnih institucija. Novele predviđaju razliku između značajnih i manje značajnih kreditnih institucija u SSM-u, što predstavlja bitan element za nadležnost i kompetenciju ESB-a jer ovisi o spomenutoj diferencijaciji. Novelama Zakona je predviđeno da su značajne hrvatske institucije izravno nadzirane od strane ESB-a. Međutim, izravni nadzor od strane ESB-a nije moguć u bliskoj suradnji već je to formalno prepušteno HNB-u, ali isključivo u skladu sa uputama izdanih od strane ESB-a. S druge pak strane, ESB u načelu ne izdaje instrukcije u odnosu na manje značajne kreditne institucije. Međutim, u odnosu na njih, ESB ima kompetencije vezane uz izdavanje i povlačenje autorizacije i procjene akvizicije kvalificiranih udjela. Dakle, manje značajne institucije su nadzirane od strane HNB-a, ali isključivo uz nadzor ESB-a. Iz navedenog proizlazi da klasifikacija kreditne institucije kao značajne ili manje značajne određuje način na koji će biti nadzirana.¹⁶⁴

5.5. Hrvatski Sabor o euru

Kao što je već naglašeno *supra*, Hrvatska je u ERM II fazu, koja predstavlja završnu fazu pridruživanja Hrvatske europodručju, ušla 2020. godine. Osim političke važnosti, ovakav razvoj djeluje i na hrvatsku monetarnu i ekonomsku suverenost te nacionalnu sigurnost. No, dvije godine od ulaska u ERM II, Hrvatska je bila podložna strogoj kontroli odnosno monitoringu i nadzoru u smislu usuglašavanja s Maastrichtskim kriterijima konvergencije. Upravo zbog ovakve višestruke implikacije, ovaj korak je trebao biti popraćen sa jednako bitnim debatama i raspravama o „euro statusu“ na stručnim skupovima, posebice u Hrvatskom Saboru, dakle, parlamentu kao zakonodavne vlasti i stručnjaka na području monetarne politike, kako prije, a tako i nakon 2020. godine. Zapravo, začuđujuće je kako je sudjelovanje u ERM II fazi prošlo gotovo neprimjetno u hrvatskoj javnosti, posebice onoj stručnoj, a onda i među građanstvom.

¹⁶⁴ *Idem.*

U tom kontekstu, cilj istraživanja, odnosno studije koje su provele Ivana Bajakić, Ana Grdović Gnip i Marta Božina Beroš, jest politički angažman i rasprave o uvođenju eura koje su se odvijale u Hrvatskom Saboru, dakle, parlamentu od siječnja 2019. do rujna 2020. godine. Detaljno istražujući i proučavajući ukupno 788 parlamentarnih debata i rasprava, predstavile su analizu pozicije i istaknutosti tema povezanih s eurom unutar Hrvatskog sabora.¹⁶⁵ Rezultati analize ukazuju na činjenicu da su teme eura i njegovog uvođenja u to vrijeme imali jako nisku istaknutost i angažman među hrvatskim političarima, osobito u periodu prije pristupanja ERM II fazi, kada su ove teme bile gotovo nepostojeće. Također, utvrđeno je da su stajališta političke opozicije, oko eura kao zajedničke europske valute, uglavnom negativna. Istraživanje je pokazalo kako je začuđujuća neangažiranost i nezainteresiranost saborskih zastupnika oko tema vezanih uz euro u snažnom proturječju sa Vladinim namjerama i radnjama u svrhu brzog ulaska i pristupanja europodručju, koju temu su razmatrale u 2019. i 2020. godini, a što najviše dolazi do izražaja u potpunom nedostatku kritičkog osvrta na Eurostrategiju.¹⁶⁶ Nezainteresiranost javnosti začuđuje tim više što, ne samo da članstvo u europodručju bitno utječe na monetarnu i ekonomsku suverenost države, već predstavlja i put prema uvođenju eura i utječe na političke i zakonodavne prioritete, kreiranje i vođenje politike te zahtijeva jaku političku angažiranost. Bilo je opravdano za očekivati da će status države u europodručju potaknuti rasprave i pokrivenost te teme, kako od strane akademske zajednice, tako i od strane političara. Međutim, angažiranost oko te teme se ukazala jako skromnim, dok je osvrta od strane političara gotovo nepostojeći.¹⁶⁷

Što se tiče kvalitativne analize, istraživanjem je utvrđeno kako je moguće zamijetiti da je vladajuća stranka (HDZ, podržana od strane HNS-a, Reformista i predstavnika nacionalnih

¹⁶⁵ Bajakić, Ivana; Grdović Gnip, Ana; Božina Beroš, Marta, *ALL ACTION, NO TALK? DETERMINING THE EURO' S POLITICAL SALIENCE IN CROATIA*, in I. Bajakić and M. Božina Beroš (eds.), EU Financial regulation and markets - Beyond fragmentation and differentiation: Jean Monnet Module International Scientific Conference, Conference Proceedings, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb 2021, str.220., dostupno na: <https://www.pravo.unizg.hr/images/50022019/3-1%20ZBORNİK%20IB%20MBB.pdf>, pristupljeno 13. rujna 2022.

¹⁶⁶ Da bi procijenile razinu političkog angažmana i osvrta na temu uvođenja eura, autorice rada su koristile metodu pretrage i brojanja riječi tijekom svih saborskih rasprava od siječnja 2019. do rujna 2020 te su tako prikupile prijepise debata dostupnih na službenoj web stranici Hrvatskog Sabora i koristile Voyant Tools software da bi izvršile kvantitativnu analizu teksta, dok je kvalitativna analiza popraćena temeljnim čitanjem specifičnih i relevantnih debata i rasprava. Proučavale su koliko su često zastupnici u Hrvatskom Saboru raspravljali o uvođenju eura, ERM II mehanizmu, EMU i ostalim euro-temama. Procjenjivale su jesu li rasprave imale pozitivan, negativan ili neutralan učinak. Analizu su provele na 788 dokumenata (fonograma) u razdoblju od siječnja 2019. do rujna 2020., što znači da su obuhvatile šest saborskih sjednica (od 11.-e do 16.-e sjednice). Naposljetku, uzimajući u obzir sve riječi i gramatičke složenice povezane uz euro, izvele su zaključak da je razina raspravljanja jako niska, s obzirom da su svi izrazi i riječi povezani s eurom spomenuti svega 1087 puta tijekom proučavanog perioda, dakle, ispod 0,02%.; *Idem*, str. 221.-229.

¹⁶⁷ *Idem*.

manjina) zauzela pozitivan stav o euru i temama povezanim s eurom, naglašavajući njegove prednosti. Opozicija, predvođena SDP-om i MOST-om zauzela skeptičan i negativan stav, naglašavajući da uvođenje eura nije popraćeno primjerenom javnom diskusijom i eventualnim referendumom već samo nametnuto od strane vladajuće stranke, navodeći pri tome određene nedostatke ulaska Hrvatske u europodručje.¹⁶⁸

¹⁶⁸ *Idem*, str. 231.

6. ZAKLJUČAK

S obzirom da je Hrvatska dana 1. srpnja 2013. godine postala punopravna članica EU-a sa svim pravima i obvezama koje iz tog članstva proizlaze te su određene ovlasti nacionalnih tijela prenesene na tijela EU-a na temelju Ugovora o EU, Ugovora o funkcioniranju EU-a te odredbi iz glave VIII. hrvatskog Ustava, bilo je sasvim očekivano da će hrvatska izvršna vlast pristupiti postupku ulaska Hrvatske u europodručje, odnosno uvesti euro kao nacionalnu platežnu valutu iako je još 2020. godine postala dijelom EMU-a, odnosno ERM II mehanizma kao završne faze iste.

Uvođenja eura kao nacionalne valute, odnosno zajedničke valute za države europodručja ima za cilj produbiti povezanost s državama EU-a i pospješiti iskorištavanje svih prednosti jedinstvenog tržišta uz slobodu kretanja ljudi, robe, usluga i kapitala. Naime, euro uklanja transakcijske troškove, unutar europodručja, dokida međuvalutne promjene te smanjuje izloženost valutnom riziku, olakšava trgovinu i povećava otpornost gospodarstva na krize. U svakom slučaju, euro pridonosi stabilnijim gospodarskim prilikama i rastu, rastu investicija i novim radnim mjestima.

Na sjednici Euroskupine održanoj dana 17. lipnja 2022. godine, predsjednik iste Paschal Donohoe rekao je kako mu je veliko zadovoljstvo obavijestiti prisutne da se Euroskupina složila kako Hrvatska ispunjava sve potrebne uvjete za uvođenje eura te da je to ključan korak na putu Hrvatske da postane 20. članica europodručja i snažan signal za europsku integraciju. S tim u vezi Vijeće za ekonomske i financijske poslove je dana 12. srpnja 2022. godine donijelo potrebne akte kako bi Hrvatska mogla uvesti euro s danom 1. siječnja 2023. godine, čime je dovršen postupak njezinog ulaska u europodručje. Tada je utvrđeno kako Hrvatska ispunjava sve kriterije za prihvaćanje eura od 1. siječnja 2023. godine uz napomenu da je unatoč tome što se procjena ispunjavanja kriterija donosila u kontekstu pandemije bolesti COVID-19, visoke inflacije i ruskog rata protiv Ukrajine, Hrvatska već ima višu razinu konvergencije cijena s europodručjem nego što je to bio slučaj s drugim državama članicama kada su prihvaćale euro.

Najvažniji akt izvršne vlasti koji je za zadaću imao utvrđenje ispunjenja konvergencijskih kriterija za ulazak u europodručje je Eurostrategija koja u bitnom sadrži analizu ekonomskih koristi i troškova uvođenja eura kao nacionalne valute, određuje procedure i potrebne prilagodbe za ispunjenje tog cilja te donosi strateške odrednice ekonomske politike koja pridonosi stvaranju uvjeta za održivu ekonomsku konvergenciju.

Ulaskom u europodručje Hrvatska će ući i u bankovnu uniju što je posebno bitno s obzirom na nadolazeću financijsku krizu te aktualne događaje na međunarodnom geopolitičkom planu (Rusko-ukrajinski rat) jer će Hrvatska u ovim uvjetima (članica europodručja) imati pravo izravnog pristupa Europskom stabilizacijskom mehanizmu kojim se omogućava potpora i pomoć državama članicama europodručja s ozbiljnim financijskim poteškoćama, a samim time će i kamatne stope prilikom zaduživanja biti niže.

S tim u vezi, držim ovdje prigodnim citirati Velimira Šonju koji u raspravi o euru (za i protiv) kaže:

„Nitko nije otok. Svaka država, pa i one najveće i najmoćnije, na različite je načine uklopljena u međunarodne okvire. Ljudi masovno putuju, kupuju i prenose imovinu preko državnih granica. To je relevantan okvir za razmišljanje o euru.“

Mutatis mutandis, s obzirom da je Hrvatska već visoko eurizirana država (75% depozita i kredita stanovništva i gospodarstvenika je u eurima) te s obzirom da je 2/3 trgovinske razmjene već u eurima, a uzevši u obzir i činjenicu da većina stanovništva iz država članica europodručja odabire Hrvatsku kao turističku destinaciju, mišljenja sam da ulazak u europodručje Hrvatskoj donosi niz prednosti posebice zbog uklanjanja valutnog rizika koji proizlazi iz visoke zaduženosti domaćeg sektora u stranim valutama (pretežito u eurima) te će uvođenje istog taj rizik u potpunosti nestati jer će sav dug koji je trenutačno vezan uz euro postati dug u domaćoj valuti, što će uvelike doprinijeti manjoj ranjivosti gospodarstva u Hrvatskoj. Isto tako, uvođenjem eura otklonit će se rizik valutne krize jer će HNB kao dio Eurosustava moći bankama u slučaju likvidnosnih poremećaja moći pozajmljivati eure bez obzira na prethodno akumulirane devizne pričuve. Također, kamatne stope će se smanjiti u znatnoj mjeri kao i premije za rizik što će utjecati na povoljnije uvjete zaduživanja, a time i na rast investicija i otvaranja novih radnih mjesta. Uvođenjem eura nestat će mjenjački troškovi zamjene kune u euro i obratno, što će se pozitivno odraziti na vanjskotrgovinsku razmjenu i na naknade za prekogranična eurska plaćanja

Unatoč brojnim prednostima ulaska Hrvatske u europodručje i koristima za gospodarstvo i građanstvo te određenim kritikama u vezi preranog ulaska u europodručje, o čemu je bilo riječi *supra* u ovom radu, aktualnu hrvatsku vladu te buduće vlade, očekuju kontinuirani naponi kako bi se osigurala daljnja konvergencija cijena te osiguranje uvjeta da uvođenje eura ne dovede do umjetno izazvanih poskupljenja cijena roba i usluga.

POPIS LITERATURE (po abecednom redu)

Bibliografija

1. Baletić, Zvonimir et al., Ekonomski leksikon, Leksikografski zavod „Miroslav Krleža“ i Masmedia, Zagreb, 1995.
2. Bajakić, Ivana, Razvoj financijske regulacije i supervizije u Euroskoj uniji, Integracijski procesi eurpskih financijskih sustava, Pravni fakultet Zagreb, Zagreb, 2021.
3. Čepo, Dario, Političke institucije Europske unije, Plejada, Zagreb, 2013.
4. Gueguen, Daniel, Novi praktični vodič kroz EU labirint, 2. izdanje, Miropictures, Zagreb, 2007.
5. Pezo, Vladimir, Pravni leksikon, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Školska knjiga Zagreb, Zagreb, 2000.
6. Stiglitz, Joseph E. , Euro – Kako zajednička valuta prijeti budućnosti Europe, Profil, Zagreb, 2017.
7. Sabolić, Dubravko, Pregled teorija ekonomske regulacije i regulacija u uvjetima ograničene racionalnosti, Hrvatski operator prijenosnog sustava d.o.o., Zagreb, 2015.
8. Šonje, Velimir, Euro u Hrvatskoj: Za i protiv, Arhivanalitika d.o.o., Zagreb, 2019.
9. Šonje, Jure, Rječnik hrvatskog jezika, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2000.
10. Uzelac, Alan, Upute za izradu studentskih pisanih radova, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2003.
11. Vranjican, Stjenko, Politička ekonomija, Pravni fakultet Zagreb, Zagreb, 2009.

Publikacije:

1. Bajakić, Ivana, Prekodifikacija: slučaj europske regulative tržišta kapitala, *Studia lexicographica*, GOD. 5 (2011) BR. 1(8), STR. 57–67 UDK: 336.76:340.13(4:497.5):061.1EU P, str.57. i 59., dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/162519>

2. Bajakić, Ivana; Grdović Gnip, Ana; Božina Beroš, Marta: *ALL ACTION, NO TALK? DETERMINING THE EURO'S POLITICAL SALIENCE IN CROATIA*, EU Financial Regulation and Markets-Beyond Fragmentation and Differentiation, Bajakić, Ivana ; Božina Beroš, Marta (ur.), Pravni fakultet u Zagrebu, Zagreb, 2021, str. 220-236., dostupno na: <https://www.pravo.unizg.hr/images/50022019/3-1%20ZBORNİK%20IB%20MBB.pdf>
3. Ćorić, Tomislav; Desker-Škrbić, Milan, Pristupanje europskom tehničkom mehanizmu ERM II, Iskustva novih članica EU i slučaj Hrvatske , Družić, G.; Šimović, H.; Basarac Sertić, M. i Deskar-Škrbić, M. (ur.), Održivost javnih financija na putu u monetarnu uniju, zbornik radova znanstvenog skupa održanog u Zagrebu 13. ožujka 2020., Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet, Hrvatska zaklada za znanost, Zagreb, 2020, str. 252.-265., dostupno na: <http://web.efzg.hr/repec/financije/chapter2016.pdf>
4. European Central Bank (2009) *Financial Integration in Europe*, str. 69, preuzeto iz Bajakić, Ivana: *Razvoj financijske regulacije i supervizije u Europskoj uniji, Integracijski procesi europskih financijskih sustava*, Pravni fakultet Zagreb, Zagreb, 2021, dostupno na: https://www.pravo.unizg.hr/download/repository/Monografija_za_web-FINAL.pdf
5. Faulend, Michael; Lončarek, Davor; Curavić, Ana; Šabić, Ana: „Kriteriji EU s posebnim naglaskom na ekonomske kriterije konvergencije-Gdje je tu Hrvatska“, HNB, Zagreb, 2015, dostupno na: <https://www.hnb.hr/documents/20182/121261/p-019.pdf/0f164688-47f7-4951-816d-c227238207a0>.
6. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021, dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=9443>;
7. Kesner-Škreb, Marina: *Financijska teorija i praksa*, 2006, 30(4), str. 407-498., dostupno na: <http://www.ijf.hr/pojmovnik/kriteriji.htm>
8. Parać Vukomanović, Ivana: *Legal challenges related to close cooperation – Croatian experience, EU Financial regulation and markets: beyond fragmentation and differentiation*, Bajakić, Ivana; Božina Beroš, Marta (ur.), Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2021, str. 66.-78., dostupno na: <https://www.pravo.unizg.hr/images/50022019/3-1%20ZBORNİK%20IB%20MBB.pdf>
9. Schoenmaker, Dirk, Veron Nicolas (ur) (216) *European Banking supervision: The first eighteen months*, Bruegel Blueprint Series 25; preuzeto iz Bajakić, Ivana: *Razvoj financijske regulacije i supervizije u Euroskoj uniji, Integracijski procesi europskih*

financijskih *sustava*, Pravni fakultet Zagreb, Zagreb, 2021, dostupno na:

https://www.pravo.unizg.hr/download/repository/Monografija_za_web-FINAL.pdf

10. Vlada Republike Hrvatske, Hrvatska narodna banka: Strategija za uvođenje eura kao službene valute u Republici Hrvatskoj, travanj 2018., dostupno na:

<https://www.mingo.hr/public/documents/Eurostrategija%20-%20FINAL.pdf>

Internet:

1. <https://www.hnb.hr/en/-/stvaranje-hrvatske-nacionalne-valu-1>, pristupljeno 14. srpnja 2022.
2. <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/eu-uk-after-referendum/>, pristupljeno 25. srpnja 2022.
3. https://www.ecb.europa.eu/ecb/educational/explainers/tell-me-more/html/25_years_maastricht.hr.html, pristupljeno 29. srpnja 2022.
4. <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/5/ugovor-iz-lisabona>, pristupljeno 10. kolovoza 2022.
5. <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/79/povijest-ekonomske-i-monetarne-unije>, pristupljeno 1. kolovoza 2022.
6. <https://karloessler.eu/reforma-vlastitih-sredstava-preduvjet-je-odrzivosti-plana-oporavka/>, pristupljeno 1. kolovoza 2022. godine.
7. https://www.ecb.europa.eu/ecb/access_to_documents/archives/delors/html/index.hr.html, pristupljeno 4. kolovoza 2022.
8. <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/79/povijest-ekonomske-i-monetarne-unije>, pristupljeno 1. kolovoza 2022.
9. <https://hrcak.srce.hr/file/162519>, pristupljeno 10. kolovoza 2022.
10. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=9443>, pristupljeno 12. kolovoza 2022.

11. <https://www.hnb.hr/documents/20182/121261/p-019.pdf/0f164688-47f7-4951-816d-c227238207a0>, pristupljeno 12. kolovoza 2022.
12. <http://www.ijf.hr/pojmovnik/kriteriji.htm>, pristupljeno 13. kolovoza 2022.
13. <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/joining-the-euro-area/convergence-criteria/>, pristupljeno 13. kolovoza 2022.
14. <https://mingor.gov.hr/print.aspx?id=8813&url=print>, pristupljeno 13. kolovoza 2022.
15. <http://web.efzg.hr/repec/financije/chapter2016.pdf>, pristupljeno 14. kolovoza 2022.
16. <https://www.hnb.hr/-/sto-je-bankovna-unija>, pristupljeno 14. kolovoza 2022.
17. <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/88/bankovna-unija>, pristupljeno 15. kolovoza 2022.
18. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/hr/ip_20_1321, pristupljeno 3. rujna 2022.
19. <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/13/europska-sredisnja-banka-esb->, pristupljeno 1. rujna 2022.
20. <https://www.jutarnji.hr/globus/politika/strah-od-ulaska-bugarske-u-eurozonu-je-linajslabija-clanica-zrela-za-zajednicku-valutu-15108943>, pristupljeno 5. rujna 2022.
21. <https://www.teb.hr/novosti/2018/hrvatska-je-u-2017-prvi-put-ostvarila-financijski-suficit-a-time-je-konsolidirani-dug-drzave-smanjen-i-iznosi-780-bdp-a/>, pristupljeno 10. rujna 2022.
22. <https://www.sabor.hr/hr/europski-poslovi/sabor-u-procesu-pristupanja-eu-u-kronologije>, pristupljeno 6. rujna 2022.
23. <https://www.consilium.europa.eu/hr/press/press-releases/2022/06/16/eurogroup-endorses-welcoming-croatia-as-20th-member-country-of-the-euro-area/>, pristupljeno 7. rujna 2022.
24. <https://www.consilium.europa.eu/hr/meetings/ecofin/2022/06/17/>, pristupljeno 7. rujna 2022.
25. <https://www.consilium.europa.eu/hr/press/press-releases/2022/07/12/croatia-set-to-join-the-euro-area-on-1-january-2023-council-adopts-final-required-legal-acts/>, pristupljeno 7. rujna 2022.
26. <https://www.mingo.hr/public/documents/Eurostrategija%20-%20FINAL.pdf>, pristupljeno 7. rujna 2022.

27. <https://www.efzg.unizg.hr/prof-dr-sc-boris-cota/31029>, pristupljeno dana 10. rujna 2022.
28. <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/maruska-vizek-hrvatska-nije-spremna-za-euro-20210914>, pristupljeno 10. rujna 2022.
29. <https://www.vecernji.hr/vijesti/ekonomski-strucnjak-o-uvodenju-eura-cijene-nece-dodatno-rasti-sustina-je-ono-o-cemu-se-najmanje-govori-1556049>, pristupljeno 10. rujna 2022.
30. <https://povijest.hr/nadanasnjidan/zasto-je-stjepan-radic-zapravo-rekao-ne-srljajte-kao-guske-u-maglu-1918/>, pristupljeno 10. rujna 2022.
31. www.ljevak.hr/joseph-e-stiglitz/21825-euro.html, pristupljeno 10. rujna 2022.
32. <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=3549>, pristupljeno 26. rujna 2022.
33. <https://www.efzg.unizg.hr/katedre-29721/financije/clanovi-30910/prof-dr-sc-ivan-lovrinovic/30912>, pristupljeno 10. rujna 2022.
34. <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=31932>, pristupljeno 13. listopada 2022.

Legislativa :

1. Zakon o uvođenju eura kao službene valute u Republici Hrvatskoj („Narodne novine“, broj 57/22, 88/12)
2. Zakon o kreditnim institucijama („Narodne novine“, broj 159/12, 19/15,102/15, 15/18, 70/19, 47/20)
3. Zakon o dopunama Zakona o kreditnim institucijama („Narodne novine“, broj 70/19)
4. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o kreditnim institucijama („Narodne novine“, broj 146/20)

IZJAVA O IZVORNOSTI

Pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću

ja, Karla Anić , 09442832784 izjavljujem da je svaki moj

rad i dostignuće na koje se pozivam, izvorni rezultat mog rada te da moji radovi ne sadrže druge izvore osim onih koji su u njima navedeni.

Također, izjavljujem da sam u svakom svojem radu poštivao/la etička pravila koja se odnose na znanstveni i akademski rad, a posebno odredbe čl. 16.-19. Etičkog kodeksa Sveučilišta u Zagrebu.

Ovu Izjavu sam u potpunosti pročitao/la, ona predstavlja moju pravu volju i neopoziva je te ju u znak suglasnosti potpisujem.

Mjesto i datum

Vlastoručni potpis